

NATURVÅRDSPROGRAM

FÖR

MJÖLBY KOMMUN

PROGRAMDEL

Antagen av kommunfullmäktige 2001-06-12

Mjölby Kommun

Miljökontoret

Förord

Naturen i Mjölby kommun är mycket rik och omväxlande, med både skogsbygd, övergångsbygd och slättbygd. I skogsbygden i söder breder vidsträckta skogar ut sig, avbrutna av magra myrmarker och blommande hagar. Övergångsbygden domineras av väldiga grusavlagringar, bildade av landisens härjningar, och är till stor del av riksintresse. Här finns de mycket intressanta och sällsynta kalkkärren och kalktorrängarna, som Mjölby kommun känner ett speciellt ansvar för. I väster hittar vi Tåkern, Nordeuropas förnämsta fågelsjö.

Mjölbys variationsrika landskap resulterar i en rikedom av skyddsvärda biotoper och hotade arter, ett arv att vara stolt över! Tyvärr är hoten mot denna biologiska mångfald många och vi har ett stort ansvar att förvalta detta naturarv, ett ansvar som innebär såväl bevarande som skötsel och restaurering av naturområden.

Detta är första gången som Mjölby kommun utarbetar ett naturvårdsprogram och under arbetets gång har ett stort engagemang för naturvårdsfrågor väckts. Kunskapen om Mjölbys natur har vuxit vilket har lett till allt större förståelse för dess värden. Bland annat har kommunen avsatt mark för utvidgning av Åsbackarnas naturreservat och arbetat aktivt med restaurering av kalkkärr och kalktorrängar. Naturvårdsprogrammet kommer även i fortsättningen att vara en viktig utgångspunkt för naturvårdsarbetet i kommunen.

I Naturvårdsprogrammets objekt del beskrivs alla idag kända områden med höga naturvärden. Mycket finns dock säkert kvar att upptäcka, så välkomna ut och utforska vår natur! Programdelen innehåller ett ambitiöst åtgärdsprogram som ska styra och inspirera den kommunala naturvården i framtiden. Då resurser nu har avsatts för en kommunekolog, som ska ha det övergripande ansvaret för naturvården i kommunen, har naturvården tagit ett stort steg framåt.

Det är vår förhoppning att Naturvårdsprogrammet ska användas som kunskapsbas och inspirationskälla för såväl föreningar, den intresserade allmänheten, markägare och företag som för de kommunala förvaltningarna. Kunskapen om naturen och dess värden är första steget mot ett bevarande av den biologiska mångfalden och en långsiktigt hållbar utveckling.

Jörgen Oskarsson
kommunalråd

Tack

Som medfinansiär har Östgötastiftelsen - Natur och Fritid medverkat.

Östgötastiftelsen - Natur och Fritid arbetar för att stödja och initiera reella insatser som ger östgötarna möjlighet till värdefulla naturupplevelser, bevara naturvärden, värna om rik natur, skydda hotade arter och slå vakt om biologisk mångfald genom att anslå medel till projekt inom natur- och kulturvård.

Innehållsförteckning	sida
Del I Programdel	
1 Inledning	5
1.1 Motiv	
1.2 Uppdraget	
1.3 Arbetets uppläggning	
1.4 Programmets status, syfte och det fortsatta arbetet	
1.5 Definition och avgränsning	
2 Biologisk mångfald	9
2.1 Vad är biologisk mångfald?	
2.2 Internationell konvention	
2.3 Nationellt arbete	
2.4 Varför bevara den biologiska mångfalden?	
2.5 Hotbild	
2.6 Hotade arter	
3 Naturen i Mjölby kommun	14
3.1 Naturgeografiska regioner	
3.2 Klimat	
3.3 Berggrunden	
3.4 Landisens avsmältning och jordarterna	
3.5 Sjöar och vattendrag	
3.6 Skogslandskapet	
3.7 Våtmarkerna	
3.8 Odlingslandskapet	
3.9 Tätortsnära natur	
3.10 Skyddad natur i Mjölby kommun	
3.11 Särskilt utpekade områden i Mjölby kommun	
4 Mål för naturvården i Mjölby kommun	31
4.1 Internationella mål	
4.2 Nationella mål	
4.3 Regionala mål	
4.4 Kommunala mål	
5 Åtgärdsprogram	36
5.1 Syfte	
5.2 Underlag	
5.3 Omfattning	
5.4 Läsanvisning	
5.5 Åtgärder	
6 Ordförklaringar	42

7 Referenser

47

7.1 Förkortade referenser

7.2 Referenslista

Bilaga 1 Redogörelse för remiss och utställning

Bilaga 2 Kommunfullmäktiges beslut om antagande

Bilaga 3 Sammanställning av objektdelens områden

Del II Objekt del - separat handling

8 Värdefulla naturområden i Mjölby kommun

8.1 Metodik

8.2 Läsanvisning

8.3 Objektbeskrivningar

1 Inledning

Naturvårdens huvudmål är att bevara den biologiska mångfalden. Denna mångfald har naturligtvis ett egenvärde, men är också en förutsättning för människans fortsatta existens på jorden. Detta eftersom naturen är en väsentlig del av människans livsmiljö och naturresurserna nödvändiga för människans försörjning. I arbetet för en hållbar utveckling, där miljön skyddas och naturresurserna nyttjas uthålligt, är ökad insikt i naturvårdsfrågorna en förutsättning. Detta är ett ansvar vi har gentemot kommande generationer.

Som en följd av senare års ändrade miljöpolitik och lagstiftning har det skett en decentralisering och sektorsintegrering av naturvårdsarbetet, främst till kommunerna. Naturvård är idag ett delat ansvar mellan stat och kommun.

En viktig uppgift för naturvården är naturvårdsplanering, d.v.s. insamlande av kunskap om naturen och systematisk redovisning av vilka områden som är av särskilt värde. Denna naturvårdsplanering redovisas, som här, i ett naturvårdsprogram.

1.1 Motiv

Följande konkreta motiv finns för att ta fram detta naturvårdsprogram:

- Ikraftträdandet av en ny miljöbalk 1999 innebär betydelsefulla förändringar i lagstiftningen. Stat och kommun har nu ett gemensamt ansvar för viktiga delar av områdesskyddet, t.ex. kan kommunerna utan föregående delegation bilda naturreservat.
- Miljö- och naturvårdsaspekterna har förstärkts i plan- och bygglagen och den fysiska planeringen har blivit ett allt viktigare instrument för miljöarbetet.
- Ett ökat antal internationella åtaganden ställer krav på kommunalt engagemang i naturvården. Exempelvis ingår bevarande av biologisk mångfald som en viktig del i Agenda 21-arbetet.
- Kommunens nuvarande "Naturvårdsinventering" från 1973 och länsstyrelsens naturvårdsplan "Natur- och kulturmiljöer i Östergötland", är båda inaktuella. Mängder av kunskap om kommunens natur har tillkommit efterhand, men förblir svårtillgänglig då den inte finns samlad.
- Det saknas nästan helt politiskt fastlagda mål och ambitioner för kommunens naturvårdsarbete.

1.2 Uppdraget

Östgötastiftelsen – natur och fritid erbjöd 1995 länets kommuner medfinansiering vid upprättande av nya naturvårdsplaner. Då kommunstyrelsen 1996-03-06 beslutade att anta erbjudandet, var det upprinnelsen till att man på miljökontoret påbörjade arbetet med ett nytt Naturvårdsprogram i mars 1997.

1.3 Arbetets uppläggning

Arbetet har i huvudsak bestått av följande moment:

- sammanställning av befintligt material
- inventering och kontroll av objekt i fält (sommaren 1997 och 1998)
- beskrivning och klassning av objekt
- arbete med och förankring av programdel

Naturvårdsprogrammet består av två delar, en programdel och en objekt-del. I programdelen finns bl.a. beskrivning av befintliga förhållanden och förutsättningar samt mål och ett konkret åtgärdsprogram för naturvården i Mjölby kommun. Objekt-delen innehåller beskrivningar av speciellt värdefulla naturområden, som också presenteras på tillhörande karta.

Arbetet med objekt-delen har utförts av Sigrid Gustafsson, projektanställd biolog på miljökontoret. Programdelen har skrivits av Bert Borgström, Lars Nilsson och Sigrid Gustafsson. Under arbetets gång har länsstyrelsen medverkat som rådgivare och diskussionspartner. Till projektet har också knutits en arbetsgrupp och en referensgrupp.

Arbetsgruppen har bestått av:

Bo Johansson	miljöchef
Bert Borgström	miljökontoret
Lars Nilsson	miljökontoret
Sigrid Gustafsson	miljökontoret
Bertil Humble	byggnadskontoret
Lars Fridh	tekniska kontoret

Referensgruppen har bestått av:

Jörgen Oskarsson	kommunalråd (s)
Ann-Marie Sjöo	oppositionsråd (m)
Göran Hugo	kommunstyrelsen (s)
Jan-Olof Dahlström	miljönämndens ordförande (s)
Henry Jansson	kommunchef

Under perioden 15 februari – 15 april 2001 ställdes Naturvårdsprogrammet tillsammans med Översiktsplanen ut i Stadshuset och kommunens bibliotek samt skickades på remiss till myndigheter, kommunala nämnder, politiska partier, större markägare, företag, grannkommuner, föreningar m.fl. Remissen resulterade i synpunkter som redovisas i sammanfattning i bilaga 1. 2001-06-12 beslutade kommunfullmäktige att anta Naturvårdsprogrammet (bilaga 2).

1.4 Programmets status, syfte och det fortsatta arbetet

Naturvårdsprogrammet utgör en samlad redovisning av naturvårdens intressen och ska vara kommunens långsiktiga policydokument vad gäller bevarandet av de naturvärden som finns inom kommunen. Vid bedömningar rörande mark- och vattenanvändning är Naturvårdsprogrammet ett beslutsunderlag bland andra och avvägningar mellan naturvårdsintressen och andra intressen kan behöva göras.

Naturvårdsprogrammets huvudsyften:

- Att vara ett aktuellt, samlat kunskapsunderlag över kommunens naturvärden som kan ligga till grund för den fysiska planeringen
- Att ligga till grund för ställningstaganden i natur- och miljövårdsfrågor samt lokaliserings- och exploateringsfrågor
- Att lägga fast mål för kommunens naturvårdsambitioner och ett uppföljningsbart åtgärdsprogram för kommunens fortsatta naturvårdsarbete

Därutöver finns flera viktiga användningsområden. Naturvårdsprogrammet kan utgöra underlag för:

- information till allmänheten om intressant och värdefull natur i kommunen
- beslut om skydd med stöd av miljöbalken
- styrning av insatser för bevarande och vård av värdefulla miljöer
- miljökonsekvensbeskrivningar
- verksamhetsplanering och budgetarbete
- information och råd till markägare och brukare
- studier och verksamhet inom skola och barnomsorg
- utveckling av den naturbaserade turistnäringen
- räddningstjänstens arbete, exempelvis vid olyckor och sanering

Naturvårdsprogrammet ska inte ses som något slutligt dokument. Trots ett ambitiöst arbete saknas ännu mycket kunskap om kommunens natur! Därför bör programmet omarbetas med jämna mellanrum när ny kunskap föreligger eller värderingar ändras. En GIS-baserad naturdatabas är ett önskvärt alternativ till en tryckt rapport.

Åtgärdsprogrammet ska utvärderas och revideras varje mandatperiod och ligga till grund för årliga uppföljningar och verksamhetsplanering. I dessa sammanhang och i budgetarbetet måste avvägningar mellan naturvårdsambitioner och ekonomi göras. För att leva upp till Naturvårdsprogrammets ambitioner krävs att personella och ekonomiska resurser ställs till förfogande.

1.5 Definition och avgränsning

Begreppet naturvård innebär bevarande av naturvärden. Dessa kan vara t.ex. geologiska, biologiska, landskapsbildsmässiga värden eller värden för friluftslivet. Bevarandet kan ske genom skydd, hänsynstagande, skötsel och restaurering. Naturvård ingår i det betydligt vidare begreppet miljövård.

Kulturmiljöer ingår inte i Naturvårdsprogrammet, annat än om de ligger inom ett beskrivet naturområde, då de kan omnämnas. Beträffande friluftsliv omfattar programmet värdefull närnatur, d.v.s. välfrekventerade tätortsnära naturområden. Anläggningar och liknande för fritidsändamål tas inte med.

Naturvårdsprogrammet omfattar hela Mjölby kommun, alltså även privat mark. Objektdelen, där de värdefulla naturområdena beskrivs, tar endast ställning till områdets naturvärde och innebär inte några begränsningar i markägarens rättigheter.

2 Biologisk mångfald

2.1 Vad är biologisk mångfald?

Begreppet biologisk mångfald innefattar all variation av liv på jorden. Variationen kan finnas på många olika nivåer. Variationen mellan arter är ofta lätt att se och det är oftast den man menar när man talar om biologisk mångfald. Inom vissa organismgrupper finns en stor mångfald av arter, medan andra grupper har ett mindre antal arter. Insekter är den grupp av organismer som har den största biologiska mångfalden på artnivå. I Sverige finns ca 25 000 arter insekter, men bara 475 ryggradsdjur (fiskar, fåglar, däggdjur, grod- och kräldjur). Artrikedom används ofta som ett sätt att jämföra områden av en likartad naturtyp. En slåtteräng med 50 kärlväxtarter är t.ex. värdefullare, har större mångfald, än en gödslad hage med 10 kärlväxtarter.

Det finns också genetisk variation inom en art. Exempelvis kan vissa individer av en art leva i ett kallt klimat, medan andra individer av samma art inte kan det. Det är bl.a. den genetiska variationen som möjliggör att arter kan anpassa sig till olika miljöer. Den är också på lång sikt en grund för evolutionen och uppkomsten av nya arter. Ofta är kunskapen om den genetiska variationen inom arter bristfällig. Utgångspunkten blir då att variationen ökar om arten finns i flera olika naturtyper och över ett större geografiskt område.

Ofta talar man om biologisk mångfald på ekosystemnivå. En hög biologisk mångfald på ekosystemnivå betyder att det finns många olika naturtyper, med sina speciella artsammansättningar. Däremot är det inte meningsfullt att jämföra artrikedom mellan olika naturtyper, vissa är i grunden artfattiga medan andra har möjlighet att hysa många arter.

Den biologiska mångfalden förändras ständigt av naturliga orsaker. Bevarandet av biologisk mångfald är inte detsamma som att frysa dagens sammansättning hos landskapet och dess växt- och djursamhällen, utan att tillåta en rörlighet och fortsatta förändringar där människans aktiviteter medverkar. Men dessa förändringar får inte leda till förluster av biologisk mångfald. Det är viktigt att ha säkerhetsmarginaler när det gäller mångfalden. Det innebär att vi måste ha kvar tillräckligt stora bestånd och utbredningsområden så att organismerna garanteras överlevnad, spridningsmöjligheter eller förutsättningar för anpassning till nya situationer som kan orsakas av luftföroreningar, klimatförändringar och andra oförutsedda skeenden.

2.2 Internationell konvention

Vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992 undertecknades en konvention om biologisk mångfald av 153 stater. Ytterligare 14 stater har senare undertecknat eller anslutit sig till konventionen, vilket gör den till en av de mest vittomfattande internationella överenskommelserna någonsin.

Konventionens innehåll kan sammanfattas i följande fem punkter:

- Biologisk mångfald ska bevaras och utnyttjas på ett långsiktigt och uthålligt sätt.
- Rättvis fördelning av resurser som kommer från nyttjande av biologisk mångfald.
- Biologisk mångfald har ett ekonomiskt värde, vare sig den utnyttjas kommersiellt eller ej.
- Teknik för bevarande och uthålligt utnyttjande måste förmedlas mellan länder.
- Varje land som undertecknat konventionen ska ta fram nationella aktionsplaner för bevarande och hållbart utnyttjande av biologisk mångfald.

2.3 Nationellt arbete

Regeringen presenterade 1993 en proposition, Strategi för biologisk mångfald, som senare antogs av riksdagen. Strategin innehåller övergripande principer för bevarande av biologisk mångfald och hållbart nyttjande av biologiska resurser. Där sägs att miljömålen ska ges samma vikt och betydelse som ekonomiska överväganden i syfte att bygga mänsklig verksamhet på ekologisk grund. En helhetssyn ska tillämpas vad gäller åtgärder för att upprätthålla ekologiska processer och säkra arters långsiktiga överlevnad. En bärande princip i strategin är insikten att upprätthållandet av den biologiska mångfalden är en förutsättning för ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga. Man pekar också på att det behövs betydande insatser för att åstadkomma en naturvårdsanpassning av jordbruket, skogsbruket, fisket och rennäringen och för att minska de negativa effekterna av föroreningar och exploatering av mark och vatten. Samtidigt understryks nödvändigheten av en fortsatt ökning av arealen skyddad mark.

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag utarbetat en aktionsplan som föreslår en rad mål och åtgärder som syftar till att bevara biologisk mångfald. Ansatsen är bred och planen omfattar många olika områden; skydd och vård av särskilt värdefulla områden, begränsning av föroreningar, särskilda insatser på art- och populationsnivå, kunskapsuppbyggnad och forskning, miljöövervakning och styrmedel. På regeringens uppdrag har också sektorsvisa aktionsplaner tagits fram av Boverket (fysisk planering, byggd miljö och infrastruktur), Fiskeriverket (fiske och vattenbruk), Jordbruksverket (jordbruk, trädgårdsnäring och rennäring) och Skogsstyrelsen (skogsbruk).

2.4 Varför bevara den biologiska mångfalden?

Följande skäl brukar anges till att den biologiska mångfalden ska bevaras:

Naturen blir annars instabil, kedjeffekter (ekologiska skäl)

Den biologiska mångfalden har ett grundläggande värde genom att den i stor utsträckning är en förutsättning för livsuppehållande processer och ekosystemens funktion. Alla de miljontals arter som existerar idag bidrar till att bevara de miljöförhållanden som både vi och de själva är beroende av. Även om dessa förhållanden skulle kunna upprätthållas av färre arter vet vi inte var gränsen går för hur långt flora och fauna kan utarmas utan att vi riskerar ogynnsamma, kanske

livshotande miljöförändringar. Vi har dessutom bristfälliga kunskaper om vilka arter som har viktiga ekologiska funktioner och vars försvinnande kan medföra störningar i centrala ekologiska processer eller att livsvillkoren för flera andra arter påverkas. Den biologiska mångfalden är sålunda en viktig förutsättning för att ekosystemen ska fungera och ge den avkastning som vi människor är beroende av. Bevarandet av den biologiska mångfalden är ytterst en förutsättning för såväl människans som andra livsformers överlevnad.

Många arter bär på nyttigheter för människan (praktiska skäl)

Människan nyttjar biologiska resurser på olika sätt, exempelvis som mat. Vi hämtar även råvaror i form av gener eller ämnen från växt- och djurriket till olika industriella ändamål, t.ex. inom medicinen. Dessa ekonomiska sektorer representerar idag mycket stora värden. Vi vet inte idag vilka arter eller gener som i framtiden kan komma att visa sig användbara. För varje förlorad art försvinner för alltid en chans att få hjälp av naturens variationsrikedom och en tänkbar resurs.

Upplevelser, kulturvärden (estetiska och emotionella skäl)

Tillgång till en varierad natur är ett grundbehov hos människan. Den biologiska mångfaldens estetiska värden är inte bara en fråga om exotiska skönhetsvärden utan fyller mer djupliggande behov och funktioner. I många fall ger de estetiska värdena också förutsättningar för ekonomiska sektorer som turism och friluftsliv.

Vi har inte rätt att utrota arter (etiska eller moraliska skäl)

Många av oss skulle känna det som en skam om arter som har en naturlig hemorts rätt i vårt land försvann från Sverige p.g.a. människans aktiviteter. Det skulle innebära att vi misslyckats med att föra vidare till våra efterkommande något som vi själva övertagit.

2.5 Hotbild

5-10 % av Sveriges vilda växt- och djurarter är hotade i den bemärkelsen att deras långsiktiga överlevnad i landet inte kan anses vara säkrad. Tidigare utgjordes hotet främst av överexploatering i form av fångst och jakt eller konkurrens och predation från införda arter. Den biologiska mångfalden idag hotas främst av en samhällsutveckling som medför alltför snabba, storskaliga och omfattande miljöförändringar. Djurens och växternas livsmiljöer försvinner, förstörs eller fragmenteras. Biologisk anpassning till nya livsförutsättningar är en långsam process. Få arter "hinner" genom naturligt urval anpassas så att artens fortbestånd förs vidare i den nya livsmiljön. Miljögifter och föroreningar av olika slag kan i framtiden bli ett växande hot över hela världen om ingenting görs. Modern markanvändning inom jord- och skogsbruk står idag för de största förlusterna av arter.

Förlust av följande livsmiljöer utgör det största hotet mot biologisk mångfald i Mjölby kommun:

- Äldre barrskogar av naturskogskaraktär
- Lövskogar med inslag av riktigt gamla träd, speciellt ädellövskog
- Hagmarker och andra miljöer med gamla ekar
- Olika typer av sumpskogar, exempelvis alkärr
- Äldre odlingslandskap med åkerholmar och ängar som hävdas och som ej påverkats av handelsgödsel eller bekämpningsmedel
- Stäppängar
- Våtmarker i skogs- och odlingslandskapet, speciellt extremrikkärren
- Gamla lövträd i anslutning till vägar och bebyggelse, exempelvis alléer, parker, kyrkogårdar och vårdträd

2.6 Hotade arter

2.6.1 Orsaker till att arter försvinner

Den vanligaste orsaken till att arter minskar eller försvinner är att deras livsmiljöer störs eller förändras. Detta beror framförallt på moderna markanvändningsmetoder men också på försurning och övergödning. Förändringarna kan leda till att livsmiljöerna helt enkelt försvinner eller till att endast fragment finns kvar av tidigare stora utbredningsområden.

Alla störningar är inte av ondo för en art eller en livsmiljö. Naturliga störningar, som exempelvis skogsbränder och stormar, kan skapa variationsrika miljöer där det finns livsrum för en mängd olika växt- och djursamhällen. Mänskliga aktiviteter kan också bidra till den biologiska mångfalden. Hävd i form av slåtter eller bete är exempel på störningar som pågått under en lång tidsperiod och som bland annat gynnat konkurrenssvaga arter.

Slutavverkning, dikning och brist på död ved är några faktorer som hotar ett stort antal arter i skogen. I odlingslandskapet är det igenplantering av öppen mark, gödsling och upphörd hävd som minskar mångfalden. Kontakt och utbyte mellan olika grupper av samma art är viktig för artens överlevnad. Isolering av arter leder till utarmning och så småningom till utdöende. Konsekvenserna av en arts minskning kan dock slå olika hårt på mångfalden. Detta beror på hur betydelsefull den är för andra arter. Andra allvarliga hot mot växters och djurs överlevnad är miljögifter och den ständiga påverkan från luftföroreningar som de utsätts för.

2.6.2 Hotkategorier

De arter som på något vis bedöms vara hotade i Sverige delas upp i fem olika grupper, hotkategorier. Listor över hotade arter, s.k. rödlistor, upprättas av ArtDatabanken vid Sveriges Lantbruksuniversitet och omfattar kärlväxter, mossor, lavar, svampar, kransalger, ryggradsdjur och ryggradslösa djur. Listorna ändras kontinuerligt allt eftersom kunskapen om arternas förekomst ökar. För arterna beskrivs också hotbilden och de åtgärder som behövs för att hoten ska kunna minskas.

Följande hotkategorier gäller 1999, men kommer att ändras under 2000.

0. **Försvunna:** Arter som inte längre fortplantar/förökar sig i frihet i landet
1. **Akut hotade:** Arter som löper stor risk att försvinna inom en nära framtid
2. **Sårbara:** Arter vars överlevnad inte är säkerställd på sikt
3. **Sällsynta:** Arter som inte är akut hotade, men ändå befinner sig i riskzonen
4. **Hänsynskrävande:** Arter som kräver särskild hänsyn för sin fortsatta överlevnad

2.6.3 Rödlistade arter i Mjölby kommun

Kunskapen om hotade eller rödlistade arter i Mjölby kommun är begränsad. De grupper som vi vet mest om är kärlväxter och fåglar, även om det finns betydligt fler rödlistade arter inom andra organismgrupper. I länsstyrelsens rapport Hotade kärlväxter i Östergötland 1997 redovisas 170 arter som hotade i länet. För 117 av arterna finns idag kunskap om utbredning och aktuell förekomst. Av dessa återfinns 28 arter i Mjölby kommun. Bland fåglarna finns 30 rödlistade arter i kommunen.

Kärlväxter

1. Akut hotade	4 arter (13 i länet)
2. Sårbara	8 arter (33 i länet)
3. Sällsynta	2 arter (23 i länet)
4. Hänsynskrävande	14 arter (48 i länet)

Fåglar

1. Akut hotade	0 arter
2. Sårbara	5 arter (14 i Sverige)
årta, havsörn, vaktel, småfläckig sumphöna, berguv
3. Sällsynta	2 arter (13 i Sverige)
trastsångare, pungmes
4. Hänsynskrävande	23 arter (51 i Sverige)
gråhakedopping, svarthakedopping, rördrom, sångsvan, bivråk, brun kärrhök, duvhök, fiskgjuse, tornfalk, tjäder, raphöna, trana, mindre strandpipare, brushane, storspov, skogsduva, kungsfiskare, spillkråka, mindre hackspett, backsvala, skäggmes, nötkråka, stenkäck

3 Naturen i Mjölby kommun

3.1 Naturgeografiska regioner

Mjölby kommun omfattar en areal av 550 km², fördelad på 19 socknar av varierande storlek. I kommunen ingår de naturgeografiska regionerna Slätten och Södra skogsbygden. Mellan dessa regioner finns ett område som brukar benämnas Övergångsbygden.

Slätten sträcker sig från kommunens norra gräns söderut. Speciellt området mellan Skänninge och Väderstad och åt nordväst utgörs av utpräglat slättlandskap. Slätten underlagras av olika graniter i sydsydost och sandsten, skifferar och i någon mån kalksten i nordnordväst. Morän samt leriga och sandiga jordar dominerar med en ofta stor jordmättighet. Inom området mellan Tåkern, Väderstad, Hogstad och Bjälbo förekommer i stor utsträckning moränlera som utgör kommunens bördigaste åkermark. Den mellansvenska israndzonens (se kap. 3.4) ryggar, åsar och deltan av isälvsmaterial sträcker sig genom slättområdet.

Mellan Slätten och Södra Skogsbygden sträcker sig Övergångsbygden, karaktäriserad av ett småkuperat och omväxlande landskap med rikt inslag av ängs- och hagmarker. Det senare är en följd av att människan etablerade sig här mycket tidigt, vilket en mängd förhistoriska lämningar visar. Typisk övergångsbygd kan man se längs E4 mellan Väderstad och Mjölby, där den geologiskt präglas av den mellansvenska israndzonen.

Södra skogsbygden är en nordlig utlöpare av Sydsvenska höglandet. Berggrunden består av granit och de vanligaste jordarterna är morän och torvjordar. Topografin bestäms huvudsakligen av ett system av sprickdalar och merparten av kommunens sjöar återfinns i detta område. Bygden domineras av barrskog. I dess sydligaste del finns kommunens högsta partier, ca 180 meter över havet.

3.2 Klimat

Ur klimatsynpunkt avviker inte Mjölby kommun i högre grad från länsgenomsnittet, vilket i sin tur är tämligen representativt för sydöstra Sverige. Medeltemperaturen för januari och juli ligger omkring -3 respektive +16 grader. Inom kommunen avtar temperaturen mot söder. Årsnederbörden är tämligen låg, i större delen av kommunen lägre än 500 mm. Endast längst i söder överstiger den 550 mm, vilket är medelnederbörd för länet. Antalet soltimmar är jämförbart med Linköpingstrakten, d.v.s. ca 2000 per år.

Vegetationsperioden, d.v.s. antalet dygn under året med en medeltemperatur över +3 grader, omfattar 200-210 dygn. Frostdygnens antal varierar mellan 120 och 130 och antalet dygn med snötäcke mellan 80 och 90.

Ett områdes klimat beror inte enbart på dess geografiska läge. Lokalklimatet betingas också i hög grad av lokala topografiska förhållanden, närheten till sjöar och vattendrag samt av vegetationen.

3.3 Berggrunden

Söder om en linje från Tåkerns sydvästra hörn, över Appuna, Ullevi och Normlösa, består berggrunden av kristallina urbergarter, huvudsakligen olika graniter. I trakten kring Herrberga samt söder om Hargsjön finns områden med basiska djupbergarter. Vid Åsarp i sydvästra delen av kommunen förekommer diabas. Övriga urbergarter spelar en underordnad roll.

Norr om ovan nämnda linje täcks urbergsytan av pålagrade sedimentära bergarter som är betydligt yngre, s.k. kambrosilurbergarter. Här har markytan sänkts ner i samband med en förkastningsrörelse ungefär längs Motala ström och därmed har de sedimentära bergarterna undgått att nötas ner av landisen, vilket skett för övrigt. Närmast ovanpå urberget består lagren av kambrisk sandsten som utgör berggrundsytan vid t.ex. Appuna, Järstad och Normlösa. Längre mot norr, vid Bjälbo, Skänninge och Vallerstad täcks sandstenen av kambrisk alunskiffer som i sin tur, allra längst i norr, överlagras av ordovicisk kalksten.

Inom urbergsområdet skapas omväxlingen i topografin huvudsakligen av ett system av spricklinjer längs vilka rubbningar i berggrunden inträffat. Utmed dessa spricksystem har vittringen och inlandsisarnas nötning varit särskilt effektiv så att markanta dalgångar bildats. De längsta och bäst utbildade av dessa är riktade i nordväst – sydost till nordnordväst – sydsydost. Som ett bra exempel kan nämnas dalgången från Eldslösa förbi sjön Aspen och vidare söderut längs gränsen mot Boxholms kommun (områdena Kullen och Långkärren i objekt delen). Mellan sprickdalarna, som i allmänhet vidgas och flackas ut mot norr, är berggrundsytan relativt jämn och bildar mer eller mindre tydliga plataer. I nordligaste kanten av urbergsområdet är sänkorna helt dominerande och av plataerna återstår bara isolerade låga berghällar.

Inom urbergsområdets högre, södra del går berggrunden i stor utsträckning i dagen. Norrut blir de jordfyllda dalstråken alltmer dominerande, men ännu i områdets norra kant – Slättens södra del – finns svärmvis uppträdande berghällar, som t.ex. nära Torpa i Normlösa.

Den sedimentära berggrundsytan är helt täckt av utjämnande lösa jordarter. Dock har den påverkat bildningen av vissa högre kullar i slättlandskapet. Exempelvis anses Skonberghöjden (område Normlösa i objekt delen) och höjden vid Valltorp i Appuna socken innehålla kärnor av sedimentära bergarter.

3.4 Landisens avsmältning och jordarterna

Den senaste landisen började breda ut sig för ungefär 45 000 år sedan. Under sin rörelse, som i stort sett skedde söderut, plockade ismassan upp block, stenar och andra lösa avlagringar som sedan transporterades i isen. Isen bearbetade även berggrunden och åstadkom t.ex. räfflor och rundhällar. De lösa avlagringarna kunde av isen transporteras mitlängs innan de åter avsattes under isen eller i samband med avsmältningen.

Efter att för ca 20 000 år sedan ha haft sin största utbredning ned till norra Tyskland, började landisen dra sig tillbaka norrut. Under den fortsatta avsmältningen nådde isfronten kommunens område för ca 11 000 år sedan. I söder berördes kommunen då av en smältvattensjö, Storsommen, som uppstått mellan iskanten och Sydsvenska höglandet. Isens reträtt fortsatte emellertid och Storsommen avtappades till det stadium i Östersjöns utveckling som kallas Baltiska issjön och som täckte alla de isfria områden i kommunen som nu ligger lägre än 130-140 meter över nuvarande havsnivå (högsta kustlinjen).

Isens tyngd pressade ner jordskorpan, men efter avsmältningen började landet åter sakta höja sig. Denna landhöjning, som fortfarande pågår, har haft stor betydelse i den komplicerade process som isavsmältningen innebar och som utformade topografin och de lösa jordarterna.

En klimatförsämring i detta avsmältningsskede fick till följd att landisens reträtt avstannade och isfronten låg praktiskt taget stilla under ca 800 år. De bildningar som då uppstod innefattas i benämningen mellansvenska israndzonen som sträcker sig tvärs över kommunen i ungefär öst-västlig riktning.

Efter detta fortsatte isen att retirera norrut och när den nått några mil norr om kommunen avtappades Baltiska issjön. Vattenytan sänktes ca 25 m och stora delar av kommunens område torrlades. Kustlinjen befann sig nu på nivån 95-105 m.ö.h. Det nu uppkomna östersjöstadiet, Yoldiahavet, har avsatt strandlinjer på flera ställen, bl.a. vid Mjölbyfältets norra kant mellan Örbacken och Olofstorp. Yoldiahavet övergick så småningom i Ancylussjön vilket torde ha berört kommunens område i liten utsträckning liksom Östersjöbäckens fortsatta utveckling.

Landisen upptog och bearbetade dels äldre jordlager, dels material som bröts loss från berggrunden. Materialet avsattes efterhand som en osorterad jordart – morän. Det finns olika typer av moränbildningar, t.ex. ändmoräner och drumliner. I områden som legat under högsta kustlinjen har en stor del av moränens finare fraktioner sköljts bort av vågor och bränningar, s.k. svallning.

Isälvsavlagringar utgörs av jordarter som transporterats, sorterats och avsatts av smältvatten från landisen. De mest kända bildningarna är rullstensåsarna som bildats av ur isen utströmmande isälvar. En välutvecklad sådan ås är Stora Haddeboåsen i Västra Hargs socken. Material som fördes bort från isälvsmyningen och som efterhand avsattes på havs- eller sjöbotten kallas glaciala finkorniga sediment och kännetecknas av en viss regelbunden skiktning. Även material från svallning kunde avsättas som sediment.

Den mellansvenska israndzonen manifesteras inom kommunen i huvudsak av följande fyra välutbildade randbildningar: Ljungstorpområdet, Ljunaområdet, Mjölbyfältet samt Harberget. Se vidare i respektive objektbeskrivning.

Hotbild

I Mjölby kommun finns många geologiska formationer med sorterat material i form av grus och sand som varit attraktiva att exploatera. Alternativkällor i form av berg har dock alltmer tagit över marknaden. Trots detta finns fortfarande intresse för fortsatt exploatering av naturgrusområden, främst i husbehovstakter. För att bevara geologiskt värdefulla grusformationer är det nödvändigt att förhindra nya täkter av naturgrus. Förutom att vara en ändlig naturresurs är dessa formationer viktiga grundvattenområden och hyser också ofta en värdefull fauna och flora.

3.5 Sjöar och vattendrag

Inom Mjölby finns bara ett 20-tal sjöar och kommunen är därför jämförelsevis sjöfattig, vilket främst beror på den stora andelen utpräglad slättbygd. De få sjöarna i Slättbygden utgörs av Tåkern och de små sjöarna vid Älgsjö i Bjälbo socken. Dessa slättsjöar får, tillsammans med sjöarna kring V. Harg, betecknas som mer eller mindre näringsrika, eutrofa. I Hargsjön, kommunens största "egna" sjö, uppträder vissa år algbloomning med åtföljande syrebrist. Några av sjöarna i Slättbygden är belägna i dödisgropar och är ett slags grundvattensjöar, då de saknar ytliga till- och utlopp. Den största av dem, Skogssjön, har ett relativt klart och näringsfattigt vatten och är kommunens förnämsta badsjö. Övriga sjöar, som återfinns i Södra skogsbygden, är mestadels små och i växlande utsträckning näringsfattiga, oligotrofa.

En sjös karaktär hänger i hög grad ihop med dess omgivning. Där omgivningen domineras av näringsrika lerjordar blir sjön också näringsrik. Mänskliga aktiviteter i form av t.ex. avloppsutsläpp och näringsläckage från åkrar påskyndar eutrofieringen. Sjöar av denna typ har hög produktion och rik vattenvegetation, ofta dominerad av bladvass. Andra karaktärsarter är kaveldun, gäddnate, gråvide, bunkestarr, svärdslilja, hästsvans, andmat och gul näckros. Fågellivet är ofta rikt, med Tåkern som främsta exempel. Vanliga arter är knölsvan, skäggdopping, gräsand, sothöna och rörsångare. Kunskapen om fiskfaunan är begränsad men dominerande arter är gädda, mört, aborre och löja.

Sjöarna i Södra skogsbygden ligger i det näringsfattiga urbergsområdet och omges mestadels av skogs- och myrmark som genom tillförsel av humusämnen mer eller mindre brunfärgar vattnet. Växtligheten är vanligtvis mager med glesa bestånd av säv, sjöfräken, topplösa och ibland vattenklöver. Vidare kan vit näckros, notblomster, hårslinga, braxengräs och vissa arter av igelknopp förekomma. I strandvegetationen återfinns ofta pors, blåtåtel och trådstarr. Denna sjötyp hyser endast ett fåtal fågelarter, som t.ex. fiskmås, knipa och drillsnäppa. De vanligaste fiskarterna är mört och aborre. Sjöar av denna typ är exempelvis Åsasjön och Skällerydssjön i Västra Hargs socken.

I senare tid har människan skapat en del mindre vattenmiljöer, t.ex. bevattningsdammar och viltvatten, som blivit värdefulla naturmiljöer, särskilt i den på vattenmiljöer utarmade Slättbygden. Till exempel har i en bevattningsdamm vid Örbacken den i inlandet sällsynta borstnaten etablerat sig.

De rinnande vattnen i kommunen domineras av Svartån och dess två största biflöden Skenaån och Lillån. Svartån är en värdefull resurs för t.ex. bevattning, kraftproduktion, rekreation och som recipient. Den har ett lugnt förlopp genom kommunen och flyter mestadels genom det öppna jordbrukslandskapet. Stränderna kantas på många ställen av ridåer bestående av klibbal och viden, främst knäckepil. Genom Mjölby stad och Öjebro är strandvegetationen frodigare. Vanliga kärlväxter är jättegröe, bladvass, gädd- och ålnate, gul näckros och svärdslilja. På flera ställen längs ån växer kalmus och vid Öjebro finns kommunens enda förekomst av kasgräs, en art vars utbredning i landet är koncentrerad till Motala ströms vattensystem. Söder om staden utbreder sig sankamader på ömse sidor om ån. Mellan Mjölby stad och Sya har ån skurit ner i isälvsavlagringarna och åstadkommit vackra och väl synliga terrängformer. Vackra exempel på meandrande åsträckor uppvisar Skenaån tillsammans med sitt största biflöde Födekullabäcken mellan Skänninge och Svartån. Vid Födekullabäcken nära Ljungstorp har umbellaten bäckmärke en av sina två växtlokaler i länet.

I och längs Svartån är fågellivet rikt. Andfåglar och kanadagås är vanliga och kungsfiskaren är årsvis. Då ån de flesta vintrar har isfria partier utgör den också en värdefull övervintringslokal för arter som strömstare och sångsvan. I den strandnära vegetationen kan man finna stenknäck, näktergal och flera arter sångare. Då Svartån är ett fiskevatten är fiskfaunan relativt känd. Vanliga arter är ål, braxen, färna, id och sarv. Även öring finns.

Kunskapen om det lägre djurlivet i kommunens sjöar och vattendrag är bristfällig. Dammsnäckor (*Lymnaea*) och dammusslor (*Anodonta*) förekommer i de flesta ej alltför näringsfattiga vattnen. Signalkräftan är allmän i Svartån. Vissa planktonundersökningar har gjorts i Hargsjön, Skogssjön, Svartån och Tåkern.

Hotbild

Övergödning innebär en förhöjd tillförsel av växtnäringsämnen, framförallt kväve och fosfor, till vatten. I Mjölby kommun har fosfor störst påverkan. Detta leder till att de naturliga förutsättningarna för ekosystemen rubbas och vattenmiljöerna förändras. Vissa arter gynnas på bekostnad av andra, ofta sker en kraftig tillväxt av alger och annan vegetation. Indirekt påverkas sedan djurlivet. När växterna dör och bryts ned förbrukas syre, vilket kan medföra att syrebrist uppstår i områden med litet vattenutbyte.

Kommunen är ej drabbad av försurning då sjöarnas och markens motståndskraft eller buffringsförmåga är god. Någon sjökalkning har aldrig förekommit.

3.6 Skogslandskapet

Södra halvan av kommunen är till övervägande del skogbeklädd. Andelen öppen mark minskar successivt mot söder. Även i den del som naturgeografiskt hänförs till Slätten finns betydande skogspartier, t.ex. norr och nordost om Mjölby stad, norr om Götevi samt nordnordväst om Skänninge. Cirka 38 % av kommunens areal utgörs av skogsmark.

Nästan all skogsmark används i ett aktivt skogsbruk och har påverkats av människans nyttjande under lång tid. Merparten är därför kulturskogar som kan vara både ensartade och relativt artfattiga. Urskog i egentlig bemärkelse finns varken i kommunen eller annorstädes i södra Sverige. De skogsområden som fått stå orörda under relativt lång tid kallas i stället naturskog, det vill säga gammal, självsådd och olikåldrig skog. Orördheten medför att det finns gott om död ved i form av lågor, högstubbar och torrakor av olika grovlek och nedbrytningsgrad. Typiskt för naturskogar är också luckighet och förekomst av grova träd.

Lång skoglig kontinuitet, tillgång på död ved i olika nedbrytningsstadier och förekomst av grova träd bidrar till stor variation och hög artrikedom i naturskogarna. De har stor betydelse för det lägre djur- och växtlivet och här finns ofta en mångfald av lavar, mossor, svampar och insekter. De äldre och grova träden kan också vara boplatser för hålbyggande fåglar som hackspettar och ugglor liksom för rovfåglar som fiskgjuse och vråkar. Andelen naturskog är krympande inom kommunen liksom på de flesta andra håll.

3.6.1 Barrskog

Om man bortser från den med granskog igenplanterade åker- eller hagmarken är barrskogarna som regel inte ensartade utan består oftast av barrblandskog och/eller en blandning med lövträd, företrädesvis björk och asp.

Den vanligast förekommande typen av granskog är den s.k. blåbärsgranskogen, där förutom blåbär även lingon ingår i risvegetationen. Andra vanliga kärlväxter är här skogskovall, vårfryle, skogsstjärna, kruståtel, ekorrbär och pyrola-arter. Ofta ser man linnéan breda ut sig över mossbelupna stenar. Mosstäcket domineras av kvast-, vägg- och husmossa. På mer näringsrik mark är den örtrika granskogen eller lågörtsgranskogen inte ovanlig. Där tillkommer arter som vitsippa, harsyra och skogssallat samt ormbunkarna ekbräken och skogsbräken. I granskogen finner man ofta trattkantareller samt olika arter av taggsvampar, fingersvampar och spindelskivlingar.

Tallskogarna återfinns i första hand på de torra och magra markerna, t.ex. på bergsryggar och i moränmark uppe på åsar. De är genomgående mer artfattiga och karaktärsväxter bland kärlväxterna är ljung, lingon, kråkbär och i vissa lägen mjölon. Kruståtel, tillsammans med bergven och fårsvingel, är vanliga gräs. I markskiktet dominerar kvastmossa och väggmossa tillsammans med olika renlavar och islandslav. På bättre, inte fullt så torra jordar tillkommer kärlväxter som ekorrbär, skogsviol, ängs- och skogskovall samt vårfryle. På solöppna ytor växer här ofta örnbräken och i stenig och blockig terräng kan det högresta gräset piprör bilda täta tuvor. En mycket mager typ av tallskog är hållmarkstallskogen som förekommer i bergsområden med kalt berg och mycket tunt jordtäckte. Tallarna står glest och är ofta knotiga och lågvuxna. Berghällarna täcks av mattor med renlavar och tuschlav. Kärlväxterna representeras i stort sett bara av ljung, lingon och kruståtel. Exempel på hållmarkstallskog finns på Murberget sydost om Mjölby stad. Några arter av vaxskivlingar och spindelskivlingar är vanliga svamparter i tallskog liksom smörsopp, rödbrun stensopp och tegelkremla.

Av de däggdjur man kan påträffa i de flesta typer av barrskog kan nämnas älg, rådjur, skogshare och ekorre. Även mården kan räknas hit, den har ökat kraftigt på senare tid. Typiska barrskogsfåglar är exempelvis kungsfågel, talltita, svartmes, tofsmes och ringduva. Andra arter är nötkråka och nötskrika samt duvhök och sparvhök. Av ugglorna är pärlugglan och sparvugglan knutna till barrskog. Deras numerär varierar mycket år från år men de är sannolikt årsvissa i kommunen. I kommunens södra skogstrakter förekommer ännu tjädern fåtaligt. Den ställer stora krav på skogsmiljön för att trivas. Även järpen hör hemma i barrskogen, speciellt i den lite fuktigare typen med inslag av björk och klibbal.

3.6.2 Lövskog

De rikaste lövskogstyperna är oftast blandskogar av s.k. ädla lövträd, vanligen med inslag av hassel. De växer på mullrik mark och har inte sällan sitt ursprung i gamla tiders betes- och slåttermark som vuxit igen. Sådana skogar utgör som regel mycket artrika skogsmiljöer och har stor betydelse för växt- och djurlivet, inte minst för den lägre faunan och floran.

Utmärkande för de rikare lövskogarna är inslaget av alm och ask, men även lind, lönn och ek kan förekomma liksom trivialare lövträd som asp. Buskskiktet kan, förutom av hassel, bestå av skogstry, måbär, brakved och tibast. Arealerna är genomgående små och de bör närmast betecknas som lövlundar. Kännetecknande är också den rika ört- och gräsfloran som är särskilt iögonenfallande under våren innan trädens kronor slutit sig. Då kan lövlundarna uppvisa en stor blomsterprakt med exempelvis lungört, blå- och vitsippa, smånunneört, vårlök och vätteros. Senare tillkommer mera skuggfördragande arter som ormbär, trolldruva, tandrot, vårärt, myska, sårläka och stinksyska. Vanliga gräs är hässlebrodd, lundelm och lundgröe.

Lavfloran i lövskog är ofta mycket rik. Det rör sig mest om arter som växer på trädstammar. Även svampfloran är artrik och av de mykorrhizabildande arterna får följande betecknas som mer eller mindre allmänna: strävsopp, stensopp, björkvaxskivling, lömsk flugsvamp, grönkremla, gråriska, ekriska, stinksvamp, blek kantarell och svart trumpetsvamp. Av de vedlevande arterna kan nämnas cinnoberticka och zonticka på olika lövträd samt björkticka på björk och svavelticka på ek.

Rikare lövlundar återfinns man i områdena Helgeslätt - Borg i Västra Hargs socken samt i Ljunaområdet. Generellt sett är dock merparten av lövskogarna i kommunen av mera trivial typ.

Det minst fordrande av de ädla lövträden är eken, som därmed också är det mest utbredda. Den förekommer både i bestånd och som solitära träd. De riktigt gamla ekarna är oerhört värdefulla som habitat för en mängd arter av främst lavar, svampar och insekter. Ett välutvecklat bestånd av gamla ekar finns vid Solberga öster om Mjölby stad, upptaget som ett av Natura 2000-områdena i Sverige. Där finns bl.a. den rödlistade läderbaggen. I trakten av Spellinge i Västra Hargs socken växer ett flertal mycket gamla solitära ekar.

I lövskogen förekommer flera av skogsmarkens däggdjur som rådjur, ekorre, grävling och mård. En rad fågelarter är mer eller mindre bundna till denna naturtyp, t.ex. bofink, svarvit flugsnappare, lövsångare, trädgårdssångare, stjärtmes, blåmes, entita, gröngöling, skogsduva och bivråk. I rikare lövskog med välutvecklat buskskikt kan fågeltätheten vara mycket hög. Beträffande lövskogens lägre fauna är få undersökningar gjorda i kommunen men man vet att insektslivet ofta är rikt liksom landsnäckfaunan.

Hotbild

Det under lång tid tillämpade rationellt drivna skogsbruket har förändrat livsbetingelserna för ett stort antal arter genom kalavverkning, skyddsdikning och markberedning. Ekologiskt och biologiskt viktiga skogsbiotoper som naturskogskärnor, lövträdsbestånd och sumpskogar minskar i areal.

Även den pågående utglesningen av biologiskt värdefulla biotoper är ett hot mot den biologiska mångfalden. De artrika biotoperna kommer att ligga allt längre från varandra i en homogen grundmassa av rationellt skötta kulturskogar där många arter inte kan leva. De alltmer isolerade värdekärnorna hotar att bli för små och för få för att hysa livskraftiga bestånd av hotade och hänsynskrävande djur och växter. Utglesningen försämrar arternas möjligheter att sprida sig varvid en genetisk utarmning hotar. Orörda markytor och gamla träd som lämnats kvar efter avverkning, högstubbar, hålträd och kontinuerlig tillgång på död ved i form av lågor är exempel på viktiga förutsättningar för biologisk mångfald och långsiktigt hållbara skogsekosystem.

Naturvärdena och den biologiska mångfalden är inte alltid knutna till orörda biotoper i fri utveckling. Det finns arter som gynnas av vissa åtgärder i form av avverkningar m.m. som bl.a. leder till variation i ljusförhållanden och luckighet. Även om skogsbruket har ökat sina miljöambitioner under senare år är den biologiska mångfalden i skogen fortsatt hotad.

3.7 Våtmarkerna

Våtmarker är ett samlingsnamn för fuktiga områden på olika slags mark, t.ex. myrar, sumpskogar, fuktängar, fukthedar och mader. Våtmarkerna varierar mycket vad gäller öppenhet, fuktighet, näringsförhållanden och sammansättning av arter. De utgör livsmiljöer för ett stort antal djur och växter.

Myrar är icke skogtäckta våtmarker och indelas vanligtvis i mossar och kärr. Mossar får sitt vatten endast från nederbörden medan kärr också får vatten från omgivande mark. De allra flesta myrar har dock karaktären av myrkomplex och består av både mossar och kärr samt övergångar mellan dessa. Mossarna i Mjölby kommun är så kallade tallrismossar som är den vanligaste mosstypen i länet. Den är, som framgår av namnet, bevuxen med tall och ett risskikt bestående av skvattram, ljung, kråkbär och rosling. Andra vanliga kärleväxter är hjortron, dystarr, tuvull och sileshår. Bottenskiktet består av vitmossor. Svampfloran är fattig men vecknavling kan man hitta liksom några av tallens mykorrhizasvampar som lakritsriska och storkremla. I övergången mellan mossen och fastmarken

finns ofta ett blötare kärrparti som kallas lagg. Här kan floran bli rikare med arter som vattenklöver, kärrsilja, kärrviol, stjärnstarr och kanske missne. Nordost om Hyppinge i Östra Tollstad socken finns en liten välutvecklad mosse (se objekt Södralund i objektbeskrivningen) och vid Lötegölen i Västra Hargs socken ett fint exempel på tallrismosse med göl.

Kärr kan uppdelas i fattigkärr och rikkärr utgående från markens innehåll av kalk och andra baskatjoner, vilket påverkar artsammansättning och artrikedom. Kärrzoner, ofta översvämningsmark av varierande storlek, vid bäckar, åar och sjöar kallas strandkärr eller mader.

Beroende på tillgången på vatten och näringsämnen kan fattigkärren uppvisa en mycket varierande flora. Vanliga arter är exempelvis kråklöver, grenrör, hundstarr, strandklo, fackelblomster, vattenklöver, videört, älgört och kärrsilja. Bestånd av svärdsilja kan också förekomma. De trädbevuxna kärren domineras oftast av glasbjörk och/eller klibbal. Bland buskarna märks främst grå- och bindvide, jolster, pors och brakved. I kärr förekommer förutom vitmossor även brunmossor, t.ex. vattenkrokmossa och blek skedmossa. Uddvitmossa, som aldrig förekommer på mossor, är en viktig skiljeart mellan mossor och kärr. Bland kärrens svampar återfinns talrika skivlingar som kärrgråskivling, långfotad slöjksivling, myrnaving och arter av släktet *Galerina*, t.ex. myrhätting. Även några skålsvampar brukar finnas, som myrjordtunga och vitmosskål.

Strandkärr av olika typer kan påträffas t.ex. vid sjöarna Skogssjön, Hargsjön och Viveln. Välutvecklade öppna mader utbreder sig på ömse sidor om Svartån söder om Mjölby stad. Exempel på sumpskogar inom kommunen finns vid Skogsberg, Torregölen och runt Stenstorpesjön i Västra Hargs socken.

En mycket särpräglad typ av kärr är rikkärren eller kalkkärren, där den rikaste typen kallas extremrikkärr. I mitten av skalan finns medelrikkärren som inte på långt när har så rik flora som extremrikkärren men hyser flera arter som skiljer dem från fattigkärren, t.ex. knagglestarr, ängsstarr, tätört, slätterblomma och gräsull. En avgörande faktor för dessa kärr är tillgången till ett rörligt och ytligt, kalkhaltigt vatten. Rikkärren har sedan länge utnyttjats för slätter och bete och fortsatt hävd är nödvändigt för deras fortlevnad.

Det som utmärker extremrikkärret eller kalkkärret är den rika orkidéfloran. Vid midsommartid kan kärret prunka av ängs-, blod- och vaxnycklar tillsammans med det egendomliga flugblomstret. Andra orkidéarter är kärrknipprot och honungsblomster. Karaktärsarter bland kärllväxterna är vidare svarthö, axag, slankstarr, näbbstarr och majviva och bland mossorna guldspärrmossa, praktkrokmossa och kärrklomossa. Vissa svampar är typiska för extremrikkärr, såsom blek skäggriska, sumpåkerskivling och honungshätting och bland röksvamparna sumpröksvamp och kärrröksvamp. Örbackens kalkkärr är det mest kända av kommunens kalkkärr. Nordväst om Skänninge och i Ljunaområdet finns många fina exempel på naturtypen.

Besläktad med kalkkärret är kalkfuktängen, som i Mjölby kommun nästan bara finns vid Tåkern. Den uppvisar en artrik flora med majviva, blååtätel, ängsvädd, rosettjungfrulin, slankstarr och älväxing.

Av våtmarkernas fåglar återfinns enkelbeckasinen i de flesta typer av kärr. Morkullan och skogssnäppan är knutna till skogarnas våtmarker. Tranan tillhör myrmarkerna men är sällsynt i kommunen. Till de öppna våtmarkernas fåglar hör, förutom enkelbeckasin, tofsvipa och ängspiplärka och, åtminstone vid Tåkern och Svartån, storspov och gulärta. I yppig vegetation i eller i anslutning till våtmarker kan sävsparv och sävsångare, samt mera sällsynt kärr- och gräshoppsångare, påträffas. Till övriga ryggradsdjur knutna till våtmarker hör snoken, vattensorken och de flesta groddjur. Av de sistnämnda förekommer åtminstone padda, vanlig groda och åkergroda i kommunen. Våtmarkernas lägre fauna är bristfälligt känd. Dock har landsnäcksfaunan undersökts i några av kalkkärren, varvid ett flertal sällsynta och hotade arter påträffats.

Hotbild

Enligt länsstyrelsens våtmarksinventering (1993) återstår i länet knappt 2 000 hektar våtmarker som är helt opåverkade av ingrepp i form av torvtäkt, utdikning, avverkning och uppodling. Intresse finns fortfarande för den här typen av ingrepp men nydikning av våtmarker och fuktig skogsmark är inte längre tillåten. Underhåll av befintliga diken kan dock ställa till med avsevärd skada ur biologisk synpunkt om det utförs på ett felaktigt sätt. Detta är särskilt uttalat i jordbruksbygden där de få kvarvarande kalkkärren och fuktskogarna är särskilt känsliga för ytterligare avvattning. Strandängar vid sjöar och vattendrag riskerar att växa igen om inte driften med bete eller slåtter upprätthålls. Många kalkkärr har dikats ut och förstörts under 1800-talet och början av 1900-talet. De resterande hotas i stor utsträckning av igenväxning p.g.a. upphörd hävd.

3.8 Odlingslandskapet

Kommunens odlingslandskap kan i grova drag indelas i åkermark och fodermark. Fodermarken kan i sin tur delas in i ängsmark och hagmark. Ängar är slåttermarker där man skördar hö till kreaturen, medan hagmarker är naturbetesmark där djuren betar. Naturliga ängs- och hagmarker har en grässvål som aldrig har brutits, d.v.s. utsatts för jordbearbetning eller insådd, och har heller inte gödslats. Har detta skett är de i stället kultiverade fodermarker. Betesmarken kan alltså delas in i naturbetesmark respektive kulturbetesmark.

Slåttrade, naturliga ängar är ovanliga i länet och endast ett fåtal förekommer i kommunen. Ett exempel är Ekebergs storäng vid Ekeberg Västergård, som Naturskyddsföreningen sköter. Många av de nutida hagarna har dock ett ursprung som ängsmark. De kan vara träd- och buskbärande i växlande utsträckning. Inte sällan förekommer träd som bär spår av gamla tiders hamling, lövtäkt.

Ängs- och hagmarkerna har på senare år fått en framskjuten plats i naturvårdsarbetet. Under några år i slutet av 1980-talet inventerades och klassificerades länets ängs- och hagmarker, för Mjölby kommuns del totalt 767

ha, varav 47 % hänfördes till de två högsta värdeklasserna. Motsvarande siffra för länet som helhet är 41 %. Merparten av denna naturtyp återfinns i Övergångsbygden och Södra skogsbygden.

De naturliga betesmarkerna är värdefulla ur naturvårdssynpunkt då till dessa är knutna många hotade, sällsynta eller hänsynskrävande växter och djur. Fuktighetsgraden kan variera längs hela skalan från våtmark till torräng. I buskskiktet återfinns man ofta nyponbuskar, en och hassel. Kärlväxtfloran kan vara mycket artrik med daggkåpor, ängs- och rödsvingel, smörbollar, solvända, stagg, svinrot, ormrot, kattfot, brudbröd, jungfrulin och darrgräs för att nämna ett urval av de mest typiska. Till dessa kan fogas fältgentiana, en exklusiv art med ett fåtal lokaler i kommunen. Ängs- och hagmarkernas svampflora är ofta rik. På magrare, icke gödslade marker växer flera arter av vaxskivlingar, jordtungor, fingersvampar och röksvampar. På mera lövrika ängar kan man finna arter av kremlor, spindelskivlingar, musseroner och soppar och på stäppängarna blygrå äggsvamp och sandäggsvamp. I betesmarker är också många svampar bundna till spillning, som bläcksvampar, brosk- och slätskivlingar.

En speciell typ av betesmark som förekommer sparsamt på lätta, kalkhaltiga jordar är den stäppartade torrängen eller kalktorrängen, vars flora uppvisar likheter med den sydosturopeiska stäppens. Karaktärsarter är fältmalört, flentimotej, backklöver, färgmåra, toppjungfrulin och fältvädd. Även här kan en exklusiv art tillfogas, nämligen luddvedel med två växtplatser i kommunen.

Fina ängs- och hagmarker finns inom kommunen bl.a. vid Görshorva i Västra Hargs socken, Kolstad i Mjölby socken, Skorteby i Viby socken, Västanå i Hogstads socken samt Västra Torpa i Väderstads socken (se objekt del).

Den rena åkermarken i odlingslandskapet är mestadels ointressant ur naturvårdssynpunkt om man bortser från någon åkerkant som undgått besprutning och som kan hysa ett eller annat sällsynt åkerogräs. Dock finns här, framförallt i det småskaliga odlingslandskapet, exempelvis stenmurar, alléer, åkerholmar, odlingsrösen, åker- och vägrenar, spridda träd och buskar, öppna diken och mindre våtmarker som kan sammanfattas under begreppet småbiotoper. Dessa är viktiga som livsmiljöer och refugier för många växt- och djurarter. Denna uppgift kan också olika typer av skräpmark i gårdsmiljön fylla. Med undantag för den utpräglade Slättbygden med sin höga uppodlingsgrad och sina monokulturer, kan odlingslandskapet med tillhörande gårdsmiljöer hysa en rik fauna.

Av däggdjuren kan i första hand nämnas fälthare, rådjur, grävling, igelkott och fladdermöss. Av landets tretton fladdermusarter finns åtta i Östergötland och flertalet av dessa kan antas förekomma inom kommunen. Vildsvinet ses allt oftare, åtminstone i kommunens södra del, men det är osäkert om det har någon fast stam. Till odlingslandskapets fåglar hör sånglärka, tofsvipa, fasan, rapphöna, gulspurv, grönfink, råka, törnsångare, buskskvätta och tornfalk, som dock fortfarande är mycket sällsynt. I den västligaste delen av kommunen med närhet till Tåkern blir under vår och höst åkermarken ett tillhåll för tusentals betande gäss, främst säd- och grågäss. Här har också brun kärrhök sina jaktmarker.

I det småskaliga odlingslandskapet och då framförallt i ängs- och hagmark är även insektsfaunan rik. Många arter av företrädesvis fjärilar, bin, humlor, skalbaggar, skinnbaggar och steklar lever här. Nämnas kan att två tredjedelar av landets fjärilsarter hör hemma i det öppna landskapets gräsmarker. Ett flertal växtarter i ängs- och hagmark är värdväxter för en rad insekter, och vissa av dem är helt bundna till en enda värdväxtart. Detta understryker dessa markers betydelse för den biologiska mångfalden.

Hotbild

Det senaste seklets rationaliseringar och förändrade metoder inom jordbruket, i kombination med ökande vatten- och luftföroreningar, har medfört att ett stort antal naturmiljöer, växter och djur har minskat i omfattning och i många fall hotas av utrotning. I åkerlandskapet är hotet den ökande storskaligheten, med allt större brukningsenheter som brukas alltmer intensivt. Det innebär att olika småbiotoper i stor utsträckning fått stryka på foten. Odlingsrutinerna har ändrats vilket också missgynnat många växt- och djurarter. En naturtyp som missgynnats är de ogödslade ängs- och hagmarkerna. De är ofta belägna i Övergångsbygden och Södra skogsbygden där jordbrukets lönsamhet är satt under press. Risken för att betet upphör är därför stor. De riktigt magra betesmarkerna, som oftast har högst naturvärden, löper störst risk att tas ur drift. Ängs- och hagmarkerna utsätts också för en diffus gödsling via nederbörden som förändrar floran med färre arter som följd.

3.9 Tätortsnära natur

Grönområden i och omkring kommunens tätorter, med sina skogsområden, parker, vattenmiljöer och gräsytor, har ett mycket stort rekreativvärde för människor i alla åldrar. Genom att vara bostadsnära och lättillgängliga fyller de en viktig social funktion. Särskilt för barn står ofta den tätortsnära naturen för de första intresseväckande naturupplevelsorna som kan lägga grunden till förståelse och hänsyn till naturen. Undersökningar av människors fritidsvanor visar att det stora flertalet tätortsboende prioriterar rekreation i närnatur. Att slå vakt om parker och annan tätortsnära natur är därför ett folkhälsoarbete i ordets bästa bemärkelse.

I och omkring tätorterna finns en rad olika naturmiljöer som i många fall kan hysa en rik fauna och flora. Ej så få växt- och djurarter har anpassat sig till ett liv i människans närhet. Av fåglarna kan nämnas koltrast, svartvit flugsnappare, turkduva, råka, skata och grönfink och av däggdjuren rådjur, grävling, fälthare, igelkott och fladdermöss. Den tätortsnära naturen kan således ha ett egenvärde som natur betraktad, vilket bör beaktas vid planering och skötsel.

Hotbild

Den tätortsnära naturen är ständigt hotad av exploatering. Samhällets utbyggnad ställer krav på ny mark och då är grönområdena ofta lättast att offra. Det gäller ofta vid nybyggnation av bostäder eller industrier, men även infrastrukturprojekt i form av vägar, järnvägar och t.o.m. cykelleder tar sin beskärda del av

tätortsnaturen. Eftersom några nya naturområden sällan skapas minskar dess andel kontinuerligt samtidigt som människans krav på närbelägna ströv- och rekreationsområden ökar.

3.9.1 Exempel på närnatur

Mycket av den tätortsnära naturen beskrivs i Naturvårdsprogrammets objektindel samt i Skogsbruksplan och Grönplan. Här ges dock några sammanfattande exempel på den värdefullaste närnaturen i kommunen.

Mjölby stad

Skogssjöområdet: Ett för mjölbyborna välkänt och uppskattat rekreationsområde och naturreservat med många strövstigar och badsjö. Området är av geologiskt riksintresse med kuperad och omväxlande topografi. Merparten av arealen är skogbevuxen med blandbestånd av tall och gran. Skogsbruk förekommer inom skötselplanens ram.

Hålaskogen – Måndalen: Ett skogsområde beläget mycket nära staden med mestadels barrblandskog. Yngre planterade, ensartade och triviala bestånd förekommer i viss utsträckning men även äldre, olikåldriga partier av naturskogstyp. Området är välförsett med strövstigar och motionsslingor men är tyvärr ganska bullerstört av tre skjutbanor och en motorbana, vilket kan inverka negativt på naturupplevelsen.

Eldslösa: Området söder om Eldslösaleden är estetiskt tilltalande med bl.a. gamla ekar, hasselbuskar och blomrika beteshagar. Här finns en omväxlande och mångformig natur med blockrik bergshöjd, döda träd och en rik moss- och lavflora. Den artrika betesmarken betas av ridskolans hästar och 4H-gården ligger i närheten. Här finns också fornlämningar och andra kulturhistoriska spår.

Svartån: Svartån och dess stränder är mycket värdefulla, bl.a. som närnatur för Mjölby stad. Strandzonen är omväxlande med många arter av träd, buskar och örter. Längre åt nordost från staden räknat flyter ån genom öppna, välhävdade betesmarker med hävdgynnad flora. Svartån med omgivning hyser ett rikt fågelliv av både häckande och övervintrande arter.

Skänninge stad

Väderkvarnsbacken – Månsjön: I Skänninges västra utkant ligger badsjön Månsjön. Den omges av torra backar med hävdgynnad flora. Norr om sjön finns tallskog med inslag av lönn, lind och hagtorn. Området är lättåtkomligt och mycket värdefullt som närrekreationsområde.

Västra Lund: Hagmark med rik, hävdgynnad flora belägen norr om stadsdelen Västra Lund. Betesmarken är omväxlande med både torra och fuktiga partier. Området är värdefullt som naturmiljö och friluftsområde. Denna naturtyp är ovanlig i Skänningetrakten.

Mantorp

Harberget: Strax sydost om tätorten finns ett högt beläget grusfält som tillhör den mellansvenska israndzonen. Den framträdande branten mot norr är en s.k. iskontaktbrant. Harbergets norra och nordöstra del som inte är påverkad av täkter är bevuxen med strövvänlig barrblandskog med stigar och skidbacke.

Präståsen, Olofstorps- och Klämmestorpsområdet: Till bostadsområden mycket närbelägna och relativt mångformiga skogsområden med strövstigar. Närhet till skolor och daghem gör dem särskilt värdefulla.

Möllersbrunnsområdet: Mellan travbanan och E4 finns ett relativt lättillgängligt och intressant friluftsområde. Det har en mångformig natur med torrare partier med hävdgynnad flora, ett värdefullt kalkkärr samt en damm. Närheten till E4 och Mantorp Park kan dock förta naturupplevelsen genom buller.

Väderstad

Väderstads kulturområde: Ett omväxlande område nära bostadsbebyggelsen som bl.a. omfattar gamla träd, hagmarker och gammal tomtmark. Värdefullt ströv- och friluftsområde med närhet till skola och daghem.

3.10 Skyddad natur i Mjölby kommun

I Mjölby finns ett antal värdefulla naturområden som är skyddade enligt lag. Områdesskydden enligt 7 kap. miljöbalken är nationalpark, naturreservat och kulturresevat, biotopskyddsområde, naturminne, djur- och växtskyddsområde, strandskyddsområde, miljöskyddsområde och vattenskyddsområde.

3.10.1 Naturreservat

Ett mark- eller vattenområde får förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Det kan också fungera som skyddszon kring värdefulla naturmiljöer eller syfta till att återställa eller nyskapa sådana. Beslutet kan fattas av länsstyrelsen eller kommunen och innehåller skäl för beslutet, föreskrifter och skötselplan. Normalt förvaltas skyddade områden av den myndighet som beslutat om skyddet.

Följande naturreservat finns i Mjölby kommun:

- Örbackens kalkkärr
- Skogssjöns naturreservat
- Tåkerns naturreservat
- Stämma naturvårdsområde. Naturvårdsområde är en form av skydd som enligt miljöbalken ska behandlas på samma sätt som naturreservat.

De uppräknade reservaten är alla bildade av länsstyrelsen. Fler naturreservat är under bildande.

3.10.2 Biotopskyddsområde

Biotopskydd är en relativt ny form av områdesskydd, genom vilket mindre mark- eller vattenområden som utgör livsmiljöer för hotade djur- och växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda kan skyddas. Regeringen, länsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen får förklara områden som biotopskyddsområden.

För vissa livsmiljöer gäller ett generellt skydd. Dessa är:

- alléer
- stenmurar i jordbruksmark
- källor med omgivande våtmark i jordbruksmark
- odlingsrösen i jordbruksmark
- pilevallar
- småvatten och våtmarker i jordbruksmark
- åkerholmar

Skogsvårdsstyrelsen får förklara vissa angivna skogsbiotoper som biotopskyddsområden, medan länsstyrelsen får förklara biotoper på mark som inte är skogsmark som biotopskyddsområden.

Ett flertal biotopskyddsområden är under bildande i kommunen. Två exempel på redan bildade områden är Kummelby kalkkärr (Stenstorpsmyren i objekt delen), bildat av länsstyrelsen och Väderstads-Torpa (Torpa Östergård i objekt delen), bildat av skogsvårdsstyrelsen, även detta ett kalkkärr.

3.10.3 Naturminne

Länsstyrelsen eller kommunen får förklara ett särpräglad naturföremål som behöver särskilt skydd eller vård som naturminne. Två naturminnen finns i Mjölby kommun, båda äldre ekar.

3.10.4 Fridlysning

Vissa växt- och djurarter är fridlysta i hela eller delar av Sverige.

Naturvårdsverket föreskriver om fridlysning och nya föreskrifter trädde i kraft år 2000. Fridlysning innebär att arten är fredad – man får inte plocka, gräva upp, fånga, döda eller på annat sätt skada exemplar av arten. Man får heller inte föra bort eller skada artens frön, ägg, rom, larver eller bon. För vissa fridlysta arter är bestämmelserna mildare, man får t.ex. plocka blåsippor och gullvivor för privat bruk men inte gräva upp eller plocka till försäljning. Exempel på fridlysta arter är alla arter av orkidéer och grod- och kräldjur.

3.11 Särskilt utpekade områden i Mjölby kommun

Områden som inte är skyddade enligt lag kan ändå på olika sätt ha pekats ut som särskilt värdefulla eller skyddsvärda. Exempel på sådana utpekanden är Natura 2000, riksintresse, Myrskyddsplan och Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet.

3.11.1 Natura 2000

Natura 2000 är EU:s nätverk av värdefull natur. Naturområdena väljs ut av medlemsländerna och fastslås sedan av EU-kommissionen. Det finns två typer av Natura 2000-områden som utses med stöd av olika EG-direktiv. SCI-områden eller särskilda bevarandeområden utses med stöd av Art- och habitatdirektivet. Några sådana har ännu inte fastställts av EU. SPA-områden eller särskilda skyddsområden utses med stöd av Fågeldirektivet. Till skillnad från SCI-områdena ingår SPA-områdena i Natura 2000 direkt efter medlemsstatens beslut.

Det viktigaste syftet med Natura 2000 är att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus för livsmiljöer och arter. För att detta ska ske ska områdena skyddas, t.ex. som naturreservat, eller tryggas på annat sätt, t.ex. genom en fastställd skötselplan.

De av regeringen godkända förslagen till Natura 2000 i Mjölby kommun är:

- Bo-Karlsberg Art- och habitatdirektivet
- Ekeberg Västergård Art- och habitatdirektivet
- Lagmansro källmyr Art- och habitatdirektivet
- Marstad Art- och habitatdirektivet
- Nyhemsmyren Art- och habitatdirektivet
- Ramshult Art- och habitatdirektivet
- Solberga Art- och habitatdirektivet
- Stenstorpsmyren Art- och habitatdirektivet
- Stora Ljunamyren Art- och habitatdirektivet
- Tåkern Art- och habitatdirektivet och Fågeldirektivet
- Åsabackemyren Art- och habitatdirektivet
- Örbackens kalkkärr Art- och habitatdirektivet

3.11.2 Riksintresse

Områden av riksintresse för naturvård respektive friluftsliv ska representera huvuddragen i den svenska naturen och utgöra de mest värdefulla områdena i ett nationellt perspektiv. Dessa riksobjekt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Naturvårdsverket, som avgör vilka dessa områden är, har nyligen gjort en översyn av områden av riksintresse för naturvård. Ca 2000 sådana riksobjekt är nu utpekade i hela landet. Friluftslivets områden av riksintresse sågs senast över 1989.

Efter den senaste översynen fastställde år 2000 Naturvårdsverket att följande områden i Mjölby kommun bedöms vara av riksintresse för naturvård enligt miljöbalken:

- Tåkern
- Örbackens kalkkärr
- Mjölbyfältet
- Ljunaområdet

- Ljungstorp
- Svartån (hagmark)
- Bo-Karlsberg
- Ramshult

Följande område i Mjölby kommun är av riksintresse för friluftsliv:

- Omberg - Tåkern

3.11.3 Myrskyddsplan

I Myrskyddsplan för Sverige presenterar Naturvårdsverket ett urval av landets mest värdefulla myrar, representerande landets samtliga myrtyper. Sverige har ett internationellt ansvar för myrarna eftersom få länder i Europa har så varierade och föga påverkade myrar som Sverige. Dessa områden ska prioriteras vid framtida skydd av myrar.

I Mjölby kommun ingår följande myr i Myrskyddsplan för Sverige:

- Örbackens kalkkärr

3.11.4 Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet, etapp 1

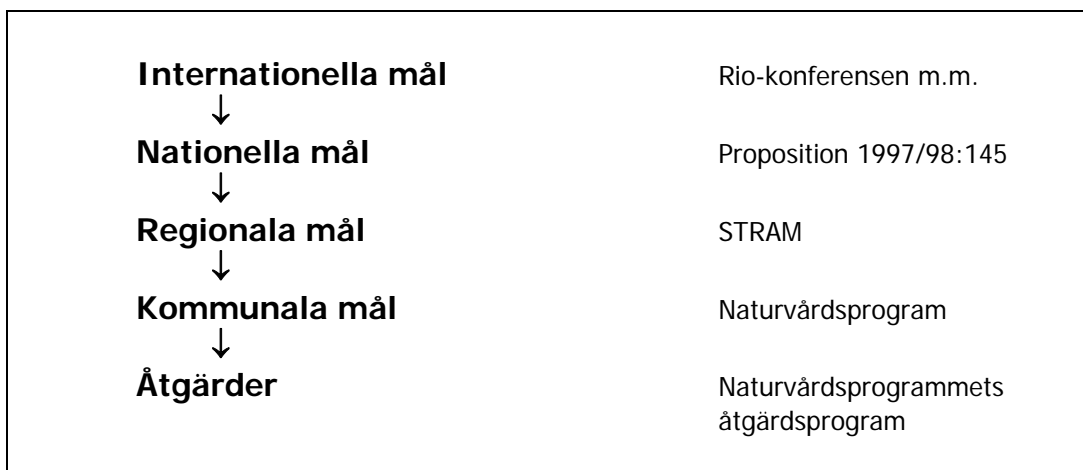
Naturvårdsverket utarbetar en nationell bevarandeplan för odlingslandskapet med målet att säkerställa ett representativt urval av olika typer av odlingslandskap. I etapp 1 bildar naturvärdena grund. Områden som ingår i den nationella bevarandeplanen ska ha högsta värde för kunskapen om odlingslandskapets biologiska, markhistoriska och kulturhistoriska utveckling. De ska garanteras en långsiktig och kontinuerlig hävd som kan bibehålla och stärka samtliga bevarandevärden.

I Mjölby kommun ingår följande ängs- och hagmarker i Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet, etapp 1:

- Svartån (hagmark)
- Bo-Karlsberg
- Ramshult

4 Mål för naturvården i Mjölby kommun

Mål för naturvården har satts upp av olika instanser och på olika nivåer. Nedan presenteras gällande internationella, nationella och regionala mål. Även övergripande kommunala mål har tagits fram. Dessa ska uppfyllas genom åtgärder, presenterade i åtgärdsprogrammet.

Mål för naturvården på olika nivåer och de dokument dessa återfinns i.

4.1 Internationella mål

Sverige deltar i många olika former av internationellt miljösamarbete, främst inom ramen för FN, EU, Europarådet, Nordiska ministerrådet samt med Östersjöstaterna. Sverige har också ratificerat ett antal konventioner inom naturvårdsområdet, t.ex. Fågeldirektivet, Habitatdirektivet, Bernkonventionen, Bonnkonventionen, Ramsarkonventionen, Washingtonkonventionen, Världsarvkonventionen, Helsingforskonventionen, Agenda 21 och Skogsprinciperna.

Konventionen om biologisk mångfald är en av de viktigaste. Den syftar till att bevara den biologiska mångfalden, till ett långsiktigt hållbart nyttjande av mångfaldens beståndsdelar samt till en rättvis fördelning av de nyttigheter som kan vinnas ur genetiska resurser.

4.2 Nationella mål

Riksdagen antog i april 1999 de 15 nya svenska miljömålen, som föreslogs i regeringens proposition 1997/98:145. De anger hur miljöpolitiken på olika områden ska föras vidare för att kunna nå det övergripande målet, att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Sverige ska också vara en pådrivande kraft och ett föregångsland för ekologiskt hållbar utveckling. De viktigaste åtgärderna som krävs för att nå målen ska vara genomförda inom en generation, d.v.s. år 2025. Delmål för att precisera de

nationella miljökvalitetsmålen håller på att utarbetas och förväntas bli klara och antagna år 2001.

I propositionen påpekas att länsstyrelserna och kommunerna har det övergripande ansvaret för regional och lokal anpassning av målen. Kommunernas ansvar är att tillsammans med invånarna i olika kommundelar, föreningar och andra lokalt berörda utveckla och följa upp de nationella miljökvalitetsmålen i sin planering och konkretisera dem till lokala mål och handlingsprogram.

De svenska miljömålen:

1. Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

2. Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

3. Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

4. Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

5. Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

6. Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

7. Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i tekniska material eller kulturföremål och byggnader.

8. **Levande skogar**
Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.
9. **Ett rikt odlingslandskap**
Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.
10. **Storslagen fjällmiljö**
Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.
11. **God bebyggd miljö**
Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas tillvara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.
12. **Giftfri miljö**
Miljön ska vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.
13. **Säker strålmiljö**
Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning i den yttre miljön.
14. **Skyddande ozonskikt**
Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.
15. **Begränsad klimatpåverkan**
Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att detta globala mål kan uppnås.

4.3 Regionala mål

I länsstyrelsens ”Strategi för regional miljö”, STRAM, från 1995 görs en regional miljöanalys. Här beskrivs miljötilståndet i länet, problemen definieras och miljömål för olika områden sätts upp. Strategi och åtgärdsbehov för att angripa problemen och uppnå målen slås fast. Nedan sammanfattas de övergripande miljömål som är relevanta för naturvårdsområdet och för Mjölby kommun.

Miljömål för Östergötland – övergripande mål:

- Nyttjande av mark och vatten i och kring sjöar och vattendrag ska karaktäriseras av hushållning med befintliga naturresurser. Reglerings-, invallnings- och dikningsföretag, jord- och skogsbruk samt samhällsbyggande ska ta hänsyn till vattenkvalitet och ekologiska förutsättningar.
- Naturligt förekommande arter i havs- och vattenområden ska kunna bevaras i livskraftiga, balanserade populationer.
- Växt- och djurarter som förekommer i länets skogar ska ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser i livskraftiga bestånd och inom sina naturliga utbredningsområden.
- Skogsmarkens naturgivna ekologiska funktion ska säkerställas genom anpassningar av skogsbrukets metoder.
- Användningen av jordbruksmarken och jordbrukets metoder ska utformas så att landskapets mångfald av biotoper och arter samt ekologiska funktion säkerställs långsiktigt. Metoderna ska också avpassas så att läckage av gödningsämnen, bekämpningsmedel m.fl. föroreningar inte skadar arter, mark och vatten.
- Jordbruksmarken får inte tillföras föroreningar eller behandlas på sådant sätt att naturliga, funktionellt viktiga markprocesser blir allvarligt störda.
- Samtliga i länet förekommande våtmarkstyper med sin karaktäristiska hydrografi, formelement, växt- och djurliv ska säkerställas. Växt- och djurarter knutna till de olika våtmarkstyperna ska kunna fortleva i livskraftiga bestånd.
- Nyttjandet av mark och vatten ska karaktäriseras av långsiktig hushållning och ske på ett sätt som möjliggör att en rik variation av naturtyper, biotoper och arter kan bibehållas och att naturligt förekommande arter kan bevaras i livskraftiga populationer i hela länet.
- Genom ett målinriktat planerings- och åtgärdsarbete verka för en långsiktigt sund hushållning med naturresurserna och att all markanvändning utgår från ”vad naturen tål”.

- Den naturliga, biologiska mångfalden och de livsviktiga biologiska processerna och systemen ska säkerställas så att länets växt- och djurarter ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser i livskraftiga bestånd.
- I den långsiktiga försörjningen av berg- och grusmaterial hushålla med naturresurserna, särskilt resterande naturgrustillgångar.
- Värna om naturgrusformationernas betydelse som grundvattenreservoarer.

Vissa geografiska områden och naturtyper är prioriterade i länsstyrelsens strategi. Av dessa finns flera som berör Mjölby kommun:

- Eklandskapet - säkerställande av naturvärden, fördjupade inventeringar
- Kalkkärr och kalkstäppängar i västra länsdelen - säkerställande.
- Strandängar - säkerställande.
- Tåkern - statusbeskrivning och åtgärdsprogram.

4.4 Kommunala mål

De kommunala naturvårdsmålen har sin utgångspunkt i de internationella, nationella och regionala målen som redovisats ovan och omsätter dessa på kommunal nivå.

Mål för naturvärden i Mjölby kommun:

- Hushållningen med naturresurser ska vara långsiktigt hållbar.
- Den biologiska mångfalden ska bevaras, d.v.s. att en rik variation av naturtyper, arter och gener bibehålls samt att i kommunen förekommande arter ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser i livskraftiga bestånd.
- Värdefulla geologiska bildningar ska bevaras.
- Mjölby kommuns invånare ska ha tillgång till en god livsmiljö med rika naturupplevelser.
- Vid skötseln av Mjölby kommuns naturmark (skog, ängs- och hagmark och liknande) ska huvudvikten läggas vid naturvård, friluftsliv och rekreation.

5 Åtgärdsprogram

5.1 Syfte

Åtgärdsprogrammet syftar till att uppfylla kommunens mål för naturvården. Det ska också vara en operativ verksamhetsplan för kommunens naturvårdsarbete, som dels medverkar till att resurserna används på bästa sätt med hänsyn till hotbilder och åtgärdsbehov, dels utgör underlag till verksamhetsplanering och budgetarbete.

5.2 Underlag

Grunden för åtgärdsprogrammet är de kunskaper om åtgärdsbehov som framkommit vid arbetet med Naturvårdsprogrammets objekt-del. Andra underlag är gällande internationella, nationella, regionala och kommunala mål och olika kommunala planeringsinstrument såsom Översiktsplan, Miljöskyddsplan, Skogsbruksplan och Agenda 21-dokument.

5.3 Omfattning

Åtgärdsprogrammet gäller från att Naturvårdsprogrammet antagits till dess ett nytt åtgärdsprogram fastslås. Det ska utvärderas under första året av en ny mandatperiod, första gången blir därför 2003. Utvärderingen ska leda till att ett reviderat åtgärdsprogram tas fram som antas av kommunstyrelsen. Programmet ska dessutom ses över en gång per år och därvid leda till att en verksamhetsplan för nästföljande år antas av miljönämnden.

En ansträngning har gjorts att hålla åtgärdsförslagen så konkreta som möjligt, för att man enkelt ska kunna utvärdera om de har uppfyllts. I första hand har åtgärder som kommunen själv ansvarar för och utför medtagits, och främst de som ligger inom miljönämndens ansvarsområde. Andra aktörers åtgärder omnämns bara då de är av väsentlig betydelse för naturvården i Mjölby kommun och har kunnat förankras väl. Åtgärderna inskränker sig också främst till rena naturvårdsåtgärder.

Bara de mest angelägna åtgärderna har försetts med genomförandetid (prioritet 1 och 2). Detta beroende på att de flesta projekt måste planeras mer i detalj innan tidsåtgång och kostnader kan anges, vilket i sin tur kräver resurser i form av bl.a. den föreslagna naturvårdstjänsten.

5.4 Läsanvisning

För varje åtgärd nedan finns först en kort beskrivning av åtgärden, därefter ansvarig för genomförandet och till slut prioritet. Prioriteringen innebär följande:

- **Prioritet 1:** Åtgärden genomförs eller påbörjas senast 2001.
- **Prioritet 2:** Åtgärden bör genomföras eller påbörjas senast 2002, d.v.s. under programperioden.
- **Prioritet 3:** Är förslag på åtgärder för framtiden, där tidplan läggs fast i nytt åtgärdsprogram eller årlig översyn.

Åtgärder som länsstyrelsen ansvarar för beslutar länsstyrelsen om. De tas upp i åtgärdsprogrammet för att ge en mer samlad bild av det naturvårdsarbete som bedrivs inom kommunens gränser.

5.5 Åtgärder

5.5.1 Inventering

Inventering av ekmiljöer.
Länsstyrelsen
Prioritet 1

Inventering av Svartån och dess biflöden.
Länsstyrelsen
Prioritet 2

Inventering av sjöar. Kommunens sjöar inventeras översiktligt och deras naturvärde bedöms. De värdefullaste väljs ut för en fördjupad biologisk inventering.
Miljönämnden
Prioritet 3

Inventering av vattendrag. De vattendrag som inte tidigare inventerats inventeras översiktligt och deras naturvärde bedöms. De värdefullaste väljs ut för en fördjupad biologisk inventering.
Miljönämnden
Prioritet 3

Inventering av våtmarker, mindre än 10 ha.
Miljönämnden
Prioritet 3

Fördjupad biologisk inventering av våtmarker som redovisats i klass 1 eller 2 i Våtmarksinventeringen och som är dåligt kända.
Miljönämnden
Prioritet 3

Inventering av gårdsmiljöer och parker m.fl. trädmiljöer i Slättbygden samt alléer och kyrkogårdar i hela kommunen.

Miljönämnden

Prioritet 3

Inventering av småvatten i Slättbygden.

Miljönämnden

Prioritet 3

Inventering av de områden som anges ha inventeringsbehov i Naturvårdsprogrammets objektbeskrivningar.

Miljönämnden

Prioritet 3

5.5.2 Bevarande och vård

Hela kommunen

Restaurering av kalkkärr. Upp till 10 kalkkärr restaureras, beroende på intresse hos markägarna. Åtgärderna kan innefatta röjning, stängsling och igenläggning av diken. För att skötseln ska säkras på lång sikt bör områdena, i samråd med markägarna, få ett lagligt skydd.

Miljönämnden

Prioritet 1

Restaurering av stäppängar. Upp till 3 stäppängar restaureras, beroende på intresse hos markägarna. Åtgärderna kan innefatta röjning och stängsling. För att skötseln ska säkras på lång sikt bör områdena, i samråd med markägarna, få ett lagligt skydd.

Miljönämnden

Prioritet 1

Våtmarker anläggs i anslutning till Svartåns avrinningsområde.

Miljönämnden

Prioritet 3

En aktuell skötselplan för Tåkerns naturreservat utarbetas.

Länsstyrelsen

Prioritet 3

En aktuell skötselplan för Stämman naturvårdsområde utarbetas.

Länsstyrelsen

Prioritet 3

Kommunal mark

Beståndet av luddvedel i Skogssjöns naturreservat säkerställs och bereds möjlighet att utvecklas genom röjningsåtgärder.

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Prioritet 1

Hagmarken vid Västra Lund i Skänninge restaureras och den fortsatta skötseln säkerställs.

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Prioritet 1

En aktuell skötselplan för Skogssjöns naturreservat utarbetas.

Länsstyrelsen, kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Prioritet 2

Kungshögarna sköts genom årlig slätter där särskild hänsyn tas till beståndet av klippnejlika.

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Prioritet 2

En aktuell skötselplan för Örbackens naturreservat utarbetas.

Länsstyrelsen

Prioritet 3

Vid tecknande av nya arrendeavtal för kommunens åkermark prioriteras brukande med ekologisk inriktning

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Prioritet 3

En allmogeåker anläggs i nära anslutning till Mjölby tätort.

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Prioritet 3

5.5.3 Information

En populärversion av Naturvårdsprogrammet utarbetas. Här presenteras ett urval av Naturvårdsprogrammets objekt tillsammans med foton och kartbilder. Denna vägvisare till naturen i Mjölby kommun ska kunna användas av kommuninvånare, turister, skolor m.fl. som vill hitta nya exkursionslokaler och naturupplevelser i kommunen. Den ska finnas till försäljning till en lägre kostnad.

Miljönämnden

Prioritet 2

Guideverksamhet och naturbaserad turism utvecklas, t.ex. genom deltagande i Länsstyrelsens naturguidningar.

Miljönämnden, kommunstyrelsen (kommunledningskontoret)

Prioritet 2

Naturvårdsprogrammet publiceras på Internet.
Miljönämnden
Prioritet 2

En broschyr med information och vägvisning till ca 5-10 naturobjekt i Mjölby kommun utarbetas. Den ska delas ut kostnadsfritt.
Miljönämnden
Prioritet 3

Markägare till objekt i Naturvårdsprogrammet informeras om detta och en dialog om exempelvis skötselfrågor skapas.
Miljönämnden
Prioritet 3

Markägare och allmänhet informeras om biologisk mångfald, naturvård och Naturvårdsprogrammet.
Miljönämnden
Prioritet 3

Kommunens skolor informeras om biologisk mångfald och naturvård samt erbjuds hjälp att anordna exkursioner och biologiska undersökningar.
Miljönämnden
Prioritet 3

5.5.4 Säkerställande

Naturreseptat bildas inom området Väderstadåsen - Nyhemsmyren - Åsackemyren.
Länsstyrelsen, kommunstyrelsen, miljönämnden
Prioritet 1

5.5.5 Administration, fysisk planering m.m.

En tjänst för naturvårdsfrågor skapas på miljökontoret från och med år 2001.
Kommunstyrelsen
Prioritet 1

En GIS-baserad naturdatabas utvecklas. Här ska Naturvårdsprogrammet löpande uppdateras och kunskapen om kommunens naturvärden samlas. Databasen ska finnas tillgänglig för användare inom kommunen, vid t.ex. fysisk planering och frågor om lokalisering och exploatering.
Miljönämnden
Prioritet 3

Samråd begärs från skogsvårdsstyrelsen inför avverkningar som berör Naturvårdsprogrammets objekt och övriga områden med höga natur- eller rekreationsvärden.

Miljönämnden

Prioritet 3

Förslag till examensarbeten inom ämnesområdet naturvård tas fram i samarbete med Linköpings Universitet.

Miljönämnden

Prioritet 3

Arbetsformer för att kunna erbjuda enskilda markägare hjälp med röjning och andra skötselåtgärder i värdefulla naturområden utarbetas.

Miljönämnden

Prioritet 3

Delta i planläggningsarbetet av bebyggelse i tätorter med syftet att bevara och utveckla grönområden. Särskild uppmärksamhet bör ägnas Svartån genom centrala Mjölby.

Miljönämnden

Prioritet 3

Medverka i arbetet med lokalt omhändertagande av dagvatten med syftet att vid utbyggnad anlägga dammar, bäckar m.m. som också är biologiskt rika och estetiskt tilltalande.

Miljönämnden

Prioritet 3

6 Ordförklaringar

Avrinningsområde	Det landområde som respektive vattendrag tar emot vatten ifrån.
Biologisk mångfald	Variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung. Innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.
Biotop	Naturområde med likartad naturtyp, t.ex. hagmark, granskog.
Blocksänka	Blockansamling i en sänka, bildad genom att block har lyfts upp till markytan genom upprepade tjälningstillfällen.
Bottenskikt	Det understa av vegetationens skikt, bestående av mossor och lavar.
Buskskikt	Vegetationsskikt bestående av buskar och unga trädplantor.
CW-område	Konvention om våtmarker av internationell betydelse, i synnerhet som livsmiljöer för våtmarksfåglar. Sverige har pekat ut områden som uppfyller konventionens krav, t.ex. Tåkern.
Drumlin	Ryggformad bildning av morän bildad i isrörelsens riktning, kring en kärna av fast berg eller ett stort block.
Dödis	Kvarliggande isblock eller ismassor från landisen som omges av morän, grus eller sand. När isen smälter bildas t.ex. dödisgropar.
Ekologi	Läran om samspelet mellan organismerna och deras omgivning.
Ekosystem	Ett dynamiskt komplex av växt-, djur- och mikroorganismssamhällen och dessas icke-levande miljö som fungerar som en enhet.
Erosion	Nedbrytning av marken orsakad av bl.a. vatten, vind eller kemiska ämnen.
Eutrof	Näringsrik.
Evertebrater	Ryggradslösa djur.

Fastmattesamhälle	Fast kärryta som domineras av gräs och halvgräs och som inte lämnar kvar spår vid tramp.
Fattigkärr	Kärr med låg näringshalt och lågt pH. Ofta artfattig vegetation.
FSC	Forest Stewardship Council. En internationell organisation för certifiering av skog. Systemet bygger på att skogsnärings och andra berörda parter (t.ex. miljöorganisationer, urbefolkningar och fackliga organisationer) kommer överens om hur skogen i ett land eller en region ska skötas. Reglerna bygger på FSC:s tio grundprinciper som gäller över hela världen. Fristående företag och organisationer, certifierare, kontrollerar att FSC-märkta skogar sköts i enlighet med reglerna.
Fältskikt	Vegetationens näst understa skikt som utgörs av ris, örter, gräs m.m.
Gyttja	Sjösediment bildat av det organiska livet i sjön.
Habitat	Levnadsplatsen för en art.
Hamling	Lövtäkt som gav vinterfoder åt boskapen. Tunna grenar på lövträd, t.ex. ask och lind skördades, vilket gav trädkronan ett tuktat utseende.
Hotad art	Art vars överlevnad i livskraftiga bestånd inte är säkrad på sikt. Bland de rödlistade arterna räknas kategorierna Akut hotad och Sårbar som hotade.
Humusämnen	Organiska ämnen bildade efter nedbrytning av växt- och djurrester.
Hävd	Slåtter eller bete.
Hävdgynnad	Arter och naturtyper kan vara gynnade av eller till och med kräva slåtter eller bete.
Högsta kustlinjen	Den högsta nivå som vattnet nådde under senaste istiden, i Mjölby kommun ca 150 m över nuvarande havsyta.
Indikatorart	En art som genom sin förekomst indikerar något om livsmiljön, t.ex. förekomst av kalk, slåtter eller lång skoglig kontinuitet.

Isälvsmaterial	Jordarter bestående av rundslipat material som transporterats, sorterats och avlagrats av en isälv.
Jordmån	Den del av marken närmast ytan som påverkas av klimatiska, biologiska och kemiska processer.
Kalkfuktäng	Äng på kalkhaltig mark med rörligt grundvatten. Orkidéer är vanliga och majviva en av indikatorväxterna.
Kalkkärr	Starkt kalkpåverkat kärr med bl.a. rik orkidéflora och landsnäckfauna. Kallas även extremrikkärr.
Kalktorräng	En äng på torr, kalkhaltig mark, med en typisk flora. Kallas även stäppartad torräng eller stäppäng. Se även torräng.
Kames	Kulliga fält uppbyggda av isälvsmaterial med komplex bildning, bl.a. av lossbrutna isblock.
Kryptogamer	Sporväxter. Omfattar ormbunksväxter, mossor, lavar, alger och svampar.
Kärlväxter	Ormbunksväxter och fröväxter. Vatten- och näringstransport sker i speciella ledningssträngar.
Kärr	En myr som tillförs vatten och näring från omgivande mark.
Lagg	Vått kärrparti runt mossar.
LIFE-fonden	En fond som administreras av EU, från vilken medlemsländerna kan söka stöd till olika projekt för skydd av naturen. En förutsättning för att få medel är att minst 50 % av kostnaderna bestrids på nationell nivå.
Limnologi	Läran om sötvatten.
Låga	Ett liggande dött träd som är mer eller mindre förmultnat.
Mad	Ett låglänt och blött område i anslutning till en sjö eller ett vattendrag.
Meandring	Ett kraftigt slingrande lopp hos ett vattendrag.
Monokultur	Ensidig odling av bara en art.

Morän	Jordart bestående av kantigt, osorterat material, medfört och avsatt direkt av landisen eller glaciärer.
Mosse	En myr som tillförs vatten och näring endast genom nederbörd.
Mulm	Murken ved, vedmjöl och andra lämningar som kan bilda ett snusliknande material i ihåliga, gamla träd.
Myr	En torvbildande våtmark. Indelas i kärr och mossar.
Naturskog	Skog som uppkommit genom naturlig föryngring.
Oligotrof	Näringsfattig.
pH	Ett mått på vattnets surhetsgrad.
Population	Alla individer av en art inom ett område.
Rikkärr	Kärr med hög näringshalt och högt pH. Ofta artrik vegetation.
Rödlistade arter	Ingår i Sveriges officiella rödlistor och hör till någon av följande kategorier: Försvunnen, Akut hotad, Sårbar, Sällsynt eller Hänsynskrävande.
Sandur	En deltaliknande bildning som dock till skillnad från deltat bildats ovanför vatten, av ett nätverk av strömfåror.
Stensträng	Rest av hägnadssystem från järnåldern. Endast en låg, ofta avbruten sträng av stenar finns kvar.
Stäppäng	Se kalktorräng.
Topografi	Terrängens form.
Torräng	En naturtyp med växter som gynnas av slåtter eller bete, solöppet belägen på mark som lätt torkar ut.
Trädsikt	Det översta av vegetationsskikten. Omfattar träd som är mer än 3-4 meter höga.
Urskog	Skog som existerat under åtminstone flera hundra år utan ingrepp eller påverkan av människan.
Växtsamhälle	Ett kollektiv av växtarter som lever tillsammans.

Åsnät	Nätverk av grusåsar.
Ädellövträd	Till de ädla lövträden räknas alm, ask, bok, ek, fågelbär, lind och lönn.
Öblandmyr	Övergång mellan kärr och mosse med torra tuvor som omväxlar med blöta kärrpartier.

7 Referenser

7.1 Förkortade referenser

De referenser som används mest frekvent i objektbeskrivningarna anges där med en förkortning. Dessa förkortningar förklaras nedan.

Berg & grus	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1996. Berg och grus i Östergötlands län. Rapport 1996:5. Linköping.
Bäckar	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1995. Inventering av bäckar i jordbrukslandskapet. Rapport 1995:12. Linköping.
Ekinventering	Länsstyrelsen Östergötland, 2000. Inventering av ekområden. Opublicerat material. Linköping.
Elfiskeundersökning	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1996. Elfiskeundersökningar i strömmande vatten. Rapport 1996:7. Linköping.
Hotade kärlväxter	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1997. Hotade kärlväxter i Östergötland 1997. Rapport 1997:4. Linköping.
Kalkkärr	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1972. Kalkkärr i Östergötland. Linköping.
Kalkkärr-nyinventering	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1993. Kalkkärr (nyinventering). Linköping.
Kalktorrängar	Dahlström, P., 1994. Betydelsen av mark- och vegetationsstörningar för flora och vegetation på Östergötlands kalktorrängar. Examensarbete vid Linköpings universitet, Biologiavdelningen. Linköping.
Myrar	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1980. Myrar i Östergötland. Linköping.
Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet	Länsstyrelsen Östergötland. Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Opublicerat material. Linköping.
Natur kultur	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1983. Natur och Kultur – miljöer i Östergötland. Linköping.

Natura 2000	Länsstyrelsen Östergötland. Natura 2000. Opublicerat material. Linköping.
Naturminnen	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1995. Naturminnen i Östergötlands län. Rapport 1995:7. Linköping.
Naturvårdsinventering	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1973. Naturvårdsinventering i Mjölby kommun. Linköping.
Nyckelbiotopsinventering	Skogsvårdsstyrelsen Östra Götaland. Nyckelbiotopsinventering. Opublicerat material. Västervik.
Riksintresse för kulturmiljövården	Riksantikvarieämbetet. Områden av riksintresse för kulturmiljövården. Opublicerat material. Stockholm.
Riksintresse för naturvården	Naturvårdsverket, 1991. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Rapport 3771. Solna.
Skogsbruksplan	Mjölby kommun, 1998. Skogsbruksplan för kommunens skogar. Mjölby.
Stäppängar	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1979. Stäppängar i Östergötland. Linköping.
Uppföljningsplan	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1995. Uppföljningsplan. Plan för uppföljning och dokumentation av Östergötlands värdefullaste ängs- och hagmarker. Rapport 1995:4. Linköping.
Våtmarker	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1994. Våtmarker i Östergötlands län. Linköping.
Waldén	Waldén, H.W. Molluskinventering. Opublicerat material. Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköping.
Ä&H	Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1988. Ängs- och hagmarksinventering. Linköping.

7.2 Referenslista

Här återges alla referenser som använts i programmet.

Ahlén, I. & Tjernberg, M. (red.), 1996. Rödlistade ryggradsdjur i Sverige – Artfakta. ArtDatabanken. Uppsala.

Andersson, H. Muntliga uppgifter.

- Aronsson, M., Hallingbäck, T. & Mattsson, J.-E. (red), 1995. Rödlistade växter i Sverige 1995. ArtDatabanken. Uppsala.
- Bergengren, I., 1989. Bedömning av natur- och rekreationsvärdet hos närnaturområdet runt bostadsområdet V Lund, Skänninge. Rapport till Stadsarkitektkontoret, Mjölby kommun.
- Borgström, B. Muntliga uppgifter.
- Båvius, A.-K., 1992. Älgsjösjön och dess omnejd. Specialarbete. Kungshögaskolan, Mjölby.
- Dahlström, P., 1994. Betydelsen av mark- och vegetationsstörningar för flora och vegetation på Östergötlands kalktorrängar. Examensarbete vid Linköpings universitet, Biologiavdelningen. Linköping.
- Ehnström, B., Gärdenfors, U. & Lindelöw, Å., 1993. Rödlistade evertebrater i Sverige 1993. ArtDatabanken. Uppsala.
- Ekologigruppen Ekoplan AB, 1996. Naturinventering inför dubbelspårsutbyggnad Hallsberg - Mjölby, preliminärversion 1. Stockholm.
- Ekologiska kunskapsgruppen Calluna, 1995. Väg 32. Naturinventering mellan Boxholm och Bleckenstad. Opublicerad rapport till VBB-Viak, Linköping.
- Ekologiska kunskapsgruppen Calluna, 1996. Inventering av fladdermöss. Rapport, Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköping.
- Franzén, M., 1997. Storfjärilar på 15 löv/blandskogslokaler i södra Östergötland 1997. Rapport, Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköping.
- Frölich, L. Muntliga uppgifter.
- Gustafsson, L.-Å., 1977. Vegetation och flora i Västra Älgsjö-området, Bjälbo socken. Meddelande Tåkerns fältstation 13: 59-69.
- Hamrakonsult - natur, bild & ljud HB, 1996. Naturinventering inför anläggning av campingplats vid Mantorp. Opublicerad rapport till Mjölby kommun.
- Henriksson, P., 1994. Historisk markanvändning av kalkkärr i Östergötland. Specialarbete vid Linköpings Universitet, Biologiavdelningen. Linköping.
- Hjelm, O. & Nilsson, D., 1996. Brun kärrhök i Östergötlands län 1995 - utbredning och numerär. Vingspegeln 15 (1): 2-8.
- Hjelm, O. & Nordström, B., 1997. Svarthakedoppingen i Östergötlands län 1996 – utbredning och numerär. Vingspegeln 16: 2-9.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1972. Kalkkärr i Östergötland. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1973. Naturvårdsinventering i Mjölby kommun. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1979. Stäppängar i Östergötland. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1980. Myrar i Östergötland. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1983. Natur och Kultur – miljöer i Östergötland. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1988. Ängs- och hagmarksinventering. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1993. Kalkkärr (nyinventering). Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1994. Bevarandeplan för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Rapport 1994:2. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1994. Våtmarker i Östergötlands län. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1995. Inventering av bäckar i jordbrukslandskapet. Rapport 1995:12. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1995. Naturminnen i Östergötlands län. Rapport 1995:7. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1995. Uppföljningsplan. Plan för uppföljning och dokumentation av Östergötlands värdefullaste ängs- och hagmarker. Rapport 1995:4. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1996. Berg och grus i Östergötlands län. Rapport 1996:5. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1996. Elfiskeundersökningar i strömmande vatten. Rapport 1996:7. Linköping.

Länsstyrelsen i Östergötlands län, 1997. Hotade kärlväxter i Östergötland 1997. Rapport 1997:4. Linköping.

Länsstyrelsen Östergötland, 1997. Fågelinventering av 27 strandängar i Östergötlands län. Rapport 1997:2. Linköping.

Länsstyrelsen Östergötland, 1999. Miljöövervakning. Opublicerat material. Linköping.

- Länsstyrelsen Östergötland, 2000. Inventering av ekområden. Opublicerat material. Linköping.
- Länsstyrelsen Östergötland. Natura 2000. Opublicerat material. Linköping.
- Länsstyrelsen Östergötland. Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Opublicerat material. Linköping.
- Meddelande Tåkerns fältstation, 1977, 13: 54-77.
- Mjölby kommun, 1998. Skogsbruksplan för kommunens skogar. Mjölby.
- Nardus-Ekologisk konsult, 1993. Kompletterande naturvärdesinventering i föreslagen terrängkorridor för E 4 vid Väderstad, Östergötlands län. Rapport till Vägverket region sydöst, Linköping.
- Naturcentrum AB, 1997. Naturinventering. Vägutredning riksväg 50 delen Ödeshög - Motala. Opublicerad rapport till Vägverket, Region sydöst, Jönköping.
- Naturvårdsverket, 1991. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Rapport 3771. Solna.
- Naturvårdsverket, 1998. Planera för natur. Rapport 4911. Solna.
- Nilsson, D., Myrhede, E. & Myrhede, G., 1995. Backsvalan i Östergötlands län 1994 – utbredning och numerär. Vingspegl 14 (1): 1-7.
- Nilsson, L. Muntliga uppgifter.
- Nilsson, L., 1992. Fiskdöd i Hargsjön, augusti 1992. PM 1992-09-16. Miljökontoret, Mjölby kommun.
- Nordin, A., 1996. Lavinventering. Hot- och signalarter i Östergötland. Rapport, Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköping.
- Olofsson, D., 1996. Svampinventering 1996. Fyndlistor. Opublicerad rapport, Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköping.
- Riksantikvarieämbetet. Områden av riksintresse för kulturmiljövården. Opublicerat material. Stockholm.
- Rydén, M., 1961. *Berula erecta* (Huds.) Cov. i Östergötland. Sv. Bot. Tidskr. 55 (4): 616-617.
- Skogsvårdsstyrelsen i Östergötlands län, 1988. Tåkerns naturreservat. Skötselplan. Linköping.

- Skogsvårdsstyrelsen i Östergötlands län, 1990. Skogssjöns naturreservat. Skötselplan. Linköping.
- Skogsvårdsstyrelsen i Östergötlands län, 1991. Stämman Naturvårdsområde. Skötselplan. Linköping.
- Skogsvårdsstyrelsen i Östergötlands län, 1991. Örbackens kalkkärr. Skötselplan. Linköping.
- Skogsvårdsstyrelsen Östra Götaland. Nyckelbiotopsinventering. Opublicerat material. Västervik.
- Statens naturvårdsverk, 1994. Myrskyddsplan för Sverige. Solna.
- Tyrberg, T. Bibliografi över Tåkern – ornitologi (t.o.m. 1992). Opublicerat material.
- Tyrberg, T. 1981. Hulterstadsområdets fåglar. Meddelande Tåkerns Fältstation, 16: 40-47.
- Vägverket region sydöst, 1993. E 4 Stora Åby - Väderstad. Förstudie med jämförelse av vägkorridorer och MKB-aspekter. Linköping.
- Vägverket region sydöst, 1996. E 4 delen Stora Åby - Väderstad. Arbetsplan - miljökonsekvensbeskrivning. Linköping.
- Wadstein, M., 1998. Inventering av hotade lavar 1998. Rapport, Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköping.
- Waldén, H.W. Molluskinventering. Opublicerat material. Länsstyrelsen i Östergötlands län. Linköping.
- Wennström, A. & Öster, J., 1971. Inventering år 1971 för vattenvårdsplan för Hargsjön och Kilarpesjön med tillrinningsområde. Hälsovårdsnämnden, Mjölby kommun.
- Wiking, C., 1999. Ödeshögs naturvårdsprogram. Rapport, Ödeshögs kommun.
- Östergötlands Entomologiska Förening, 1995. Trumgräshoppan i Östergötland. Inventeringsrapport. Linköping.

Bilaga 1

4.4 Kommunala mål

De kommunala naturvårdsmålen har sin utgångspunkt i de internationella, nationella och regionala målen som redovisats ovan och omsätter dessa på kommunal nivå.

Mål för naturvården i Mjölby kommun:

- Hushållningen med naturresurser ska vara långsiktigt hållbar.
- Den biologiska mångfalden ska bevaras, d.v.s. att en rik variation av naturtyper, arter och gener bibehålls samt att i kommunen förekommande arter ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser i livskraftiga bestånd.
- Värdefulla geologiska bildningar ska bevaras.
- Mjölby kommuns invånare ska ha tillgång till en god livsmiljö med rika naturupplevelser.
- Vid skötseln av Mjölby kommuns naturmark (skog, ängs- och hagmark och liknande) ska huvudvikten läggas vid naturvård, friluftsliv och rekreation.

5 Åtgärdsprogram

5.1 Syfte

Åtgärdsprogrammet syftar till att uppfylla kommunens mål för naturvården. Det ska också vara en operativ verksamhetsplan för kommunens naturvårdsarbete, som dels medverkar till att resurserna används på bästa sätt med hänsyn till hotbilder och åtgärdsbehov, dels utgör underlag till verksamhetsplanering och budgetarbete.

5.2 Underlag

Grunden för åtgärdsprogrammet är de kunskaper om åtgärdsbehov som framkommit vid arbetet med Naturvårdsprogrammets objektindel. Andra underlag är gällande internationella, nationella, regionala och kommunala mål och olika kommunala planeringsinstrument såsom Översiktsplan, Miljöskyddsplan, Skogsbruksplan och Agenda 21-dokument.

5.3 Omfattning

Åtgärdsprogrammet gäller från att Naturvårdsprogrammet antagits till dess ett nytt åtgärdsprogram fastslås. Det ska utvärderas under första året av en ny mandatperiod, första gången blir därför 2003. Utvärderingen ska leda till att ett reviderat åtgärdsprogram tas fram som antas av kommunstyrelsen. Programmet ska dessutom ses över en gång per år och därvid leda till att en verksamhetsplan för nästföljande år antas av miljönämnden.

En ansträngning har gjorts att hålla åtgärdsförslagen så konkreta som möjligt, för att man enkelt ska kunna utvärdera om de har uppfyllts. I första hand har åtgärder som kommunen själv ansvarar för och utför medtagits, och främst de som ligger inom miljönämndens ansvarsområde. Andra aktörers åtgärder omnämns bara då de är av väsentlig betydelse för naturvården i Mjölby kommun och har kunnat förankras väl. Åtgärderna inskränker sig också främst till rena naturvårdsåtgärder.

Bara de mest angelägna åtgärderna har försetts med genomförandetid (prioritet 1 och 2). Detta beroende på att de flesta projekt måste planeras mer i detalj innan tidsåtgång och kostnader kan anges, vilket i sin tur kräver resurser i form av bl.a. den föreslagna naturvårdstjänsten.

5.4 Läsanvisning

För varje åtgärd nedan finns först en kort beskrivning av åtgärden, därefter ansvarig för genomförandet och till slut prioritet. Prioriteringen innebär följande:

- **Prioritet 1:** Åtgärden genomförs eller påbörjas senast **2004**.
- **Prioritet 2:** Åtgärden bör genomföras eller påbörjas senast **2006**, d.v.s. under programperioden.
- **Prioritet 3:** Är förslag på åtgärder för framtiden, där tidplan läggs fast i nytt åtgärdsprogram eller årlig översyn.

Åtgärder som länsstyrelsen ansvarar för beslutar länsstyrelsen om. De tas upp i åtgärdsprogrammet för att ge en mer samlad bild av det naturvårdsarbete som bedrivs inom kommunens gränser.

5.5 Åtgärder

5.5.1 Inventering

Inventering av ekmiljöer.

Länsstyrelsen

Prioritet 1

Kommentar: genomfört och inarbetat i Naturvårdsprogrammet

Inventering av Svartån och dess biflöden.

Länsstyrelsen

Kommentar: genomfört se länsstyrelsens rapport 2002:4

Inventering av sjöar. Kommunens sjöar inventeras översiktligt och deras naturvärde bedöms. De värdefullaste väljs ut för en fördjupad biologisk inventering.

Miljönämnden i samarbete med länsstyrelsen och övriga kommuner i länet

Prioritet 2

Kommentar: medel anslagna för inventering av sötvatten i länet. Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget.

Inventering av vattendrag. De vattendrag som inte tidigare inventerats inventeras översiktligt och deras naturvärde bedöms. De värdefullaste väljs ut för en fördjupad biologisk inventering.

Miljönämnden i samarbete med länsstyrelsen och övriga kommuner i länet

Prioritet 2

Kommentar: medel anslagna för inventering av sötvatten i länet. Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget.

Inventering av våtmarker, mindre än 10 ha.

Miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Fördjupad biologisk inventering av våtmarker som redovisats i klass 1 eller 2 i Våtmarksinventeringen och som är dåligt kända.

Miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget.

Inventering av gårdsmiljöer och parker m.fl. trädmiljöer i Slättbygden samt alléer och kyrkogårdar i hela kommunen.

Miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget.

Inventering av småvatten i Slättbygden.

Miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget.

Inventering av Ängs- och hagmarker

Länsstyrelsen

Prioritet 2

Inventering av de områden som anges ha inventeringsbehov i Naturvårdsprogrammets objektbeskrivningar.

Miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget. 40 objekt, flera med anknytning till vatten, anges ha inventeringsbehov i programmet.

5.5.2 Bevarande och vård

Hela kommunen

Restaurering av kalkkärr. Upp till 10 kalkkärr restaureras, beroende på intresse hos markägarna. Åtgärdena kan innefatta röjning, stängsling och igenläggning av diken. För att skötseln ska säkras på lång sikt bör områdena, i samråd med markägarna, få ett lagligt skydd.

Miljönämnden

Kommentar: 10 kalkkärr restaurerades under år 2000. Två av dem ingår i numera i naturreservat, två är skyddade genom biotopskydd och av de övriga är tre utsedda att ingå i natura 2000- nätverket.

Uppföljningsbesök har gjorts på de 10 kalkkärren under 2003. Nya åtgärder kan behövas för några av kärren inom de närmaste 3 åren.

Uppföljningsåtgärder för kalkkärr.

Miljönämnden, Skogsvårdsstyrelsen, Länsstyrelsen

Prioritet 2

Restaurering av stäppängar. Upp till 3 stäppängar restaureras, beroende på intresse hos markägarna. Åtgärderna kan innefatta röjning och stängsling. För att skötseln ska säkras på lång sikt bör områdena, i samråd med markägarna, få ett lagligt skydd.

Miljönämnden

Kommentar: 3 stäppängar restaurerades under år 2000. Ett av dem ingår i naturreservat, ett är biotopskyddat medan det tredje som har inslag både av stäppäng och kalkkärr idag sköts enligt skötselplan. Uppföljningsbesök har gjorts i de tre områdena under 2003. Viktigt att följa utvecklingen för de tre områdena och anpassa skötseln för att på bästa sätt gynna den särpräglade floran.

Uppföljning stäppängar

Miljönämnden, Länsstyrelsen

Prioritet 2

Våtmarker anläggs i anslutning till Svartåns avrinningsområde.

Miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

En aktuell skötselplan för Tåkerns naturreservat utarbetas.

Länsstyrelsen

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

En aktuell skötselplan för Stämman naturvårdsområde utarbetas.

Länsstyrelsen

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Kommunal mark

Beståndet av luddvedel i Skogssjöns naturreservat säkerställs och bereds möjlighet att utvecklas genom röjningsåtgärder.

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Kommentar: Röjning skedde under år 2000. Området är stängslat för bete. Ingår i revideringen av skötselplanen för skogssjöns naturreservat.

Prioritet 1

Hagmarken vid Västra Lund i Skänninge restaureras och den fortsatta skötseln säkerställs.

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Kommentar: Röjning skedde under år 2000. Området är stängslat för bete. Skötsel enligt särskild skötselplan. Uppföljning behövs.

Prioritet 2

En aktuell skötselplan för Skogssjöns naturreservat utarbetas.

Länsstyrelsen, kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Kommentar: Arbetet med revidering av skötselplanen har påbörjats och beräknas vara klar under år 2004

Prioritet 1

Kungshögarna sköts genom årlig slåtter där särskild hänsyn tas till beståndet av klippnejlika.

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Kommentar: Årlig slåtter sker enligt skötselplan. Uppföljning behövs.

Prioritet 2

En aktuell skötselplan för Örbackens naturreservat utarbetas.

Länsstyrelsen

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Vid tecknande av nya arrendeavtal för kommunens åkermark prioriteras brukande med ekologisk inriktning

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

En allmogeåker anläggs i nära anslutning till Mjölby tätort.

Kommunstyrelsen (tekniska kontoret), miljönämnden

Prioritet 2

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Åtgärden aktualiseras med revideringen av skötselplanen för skogssjöns naturreservat.

5.5.3 Information

En populärversion av Naturvårdsprogrammet utarbetas. Här presenteras ett urval av Naturvårdsprogrammets objekt tillsammans med foton och kartbilder. Denna vägvisare till naturen i Mjölby kommun ska kunna användas av kommuninvånare, turister, skolor m.fl. som vill hitta nya exkursionslokaler och naturupplevelser i kommunen. Den ska finnas till försäljning till en lägre kostnad.

Miljönämnden

Prioritet 2

Kommentar: Prioritet 2 (åtgärden bör genomföras eller påbörjas senast år 2002) i det tidigare åtgärdsförslaget.

Guideverksamhet och naturbaserad turism utvecklas, t.ex. genom deltagande i Länsstyrelsens naturguidningar.

Miljönämnden, kommunstyrelsen (kommunledningskontoret)

Prioritet 1

Kommentar: Deltagande sker idag i Länsstyrelsens naturguidningar. 2003 sker guidningar vid Skogssjön, Örbacken, Åsabackarna och Vattenverkstan i Skänninge.

Prioritet 2 (åtgärden bör genomföras eller påbörjas senast år 2002) i det tidigare åtgärdsförslaget.

Naturvårdsprogrammet publiceras på Internet.

Miljönämnden

Prioritet 1

Kommentar: Prioritet 2 (åtgärden bör genomföras eller påbörjas senast år 2002) i det tidigare åtgärdsförslaget.

En broschyr med information och vägvisning till ca 5-10 naturobjekt i Mjölby kommun utarbetas. Den ska delas ut kostnadsfritt.

Miljönämnden

Prioritet 2

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget. Tänkt att fungera som marknadsföring för ”Guide till naturen i Mjölby”.

Markägare till objekt i Naturvårdsprogrammet informeras om detta och en dialog om exempelvis skötselfrågor skapas.

Miljönämnden

Prioritet 1

Kommentar: Påbörjat under 2004. Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Markägare och allmänhet informeras om biologisk mångfald, naturvård och Naturvårdsprogrammet.

Miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Kommunens skolor informeras om biologisk mångfald och naturvård samt erbjuds hjälp att anordna exkursioner och biologiska undersökningar.

Miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

5.5.4 Säkerställande

Naturreservat bildas inom området Väderstadåsen - Nyhemsmyren - Åsabackemyren.

Länsstyrelsen, kommunstyrelsen, miljönämnden

Kommentar: Åsabackarnas naturreservat bildades 2001.

En översiktlig inventering och förslag till skötselplan tas fram för de ånära delarna mellan järnvägsgatan och vattenverket vid Sörby (nr 144 NVP). Även sumpskogen kring Sörbybäcken (nr 320 NVP) tas med. Syftet är att ta fram underlag för bildande av ett naturreservat i området för att säkerställa de höga naturvärdena. Utredningarna görs parallellt med planarbetet för det närliggande framtida bostadsområdet.

Prioritet 2

5.5.5 Administration, fysisk planering m.m.

En tjänst för naturvårdsfrågor skapas på miljökontoret från och med år 2001.

Kommunstyrelsen

Prioritet 1

Kommentar: en 75% tjänst för naturvårdsfrågor finns from 1/10 -2002

En GIS-baserad naturdatabas utvecklas. Här ska Naturvårdsprogrammet löpande uppdateras och kunskapen om kommunens naturvärden samlas. Databasen ska finnas tillgänglig för användare inom kommunen, vid t.ex. fysisk planering och frågor om lokalisering och exploatering.

Miljönämnden

Prioritet 3

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Samråd begärs från skogsvårdsstyrelsen inför avverkningar som berör

Naturvårdsprogrammets objekt och övriga områden med höga natur- eller rekreationsvärden.

Miljönämnden

Prioritet 2

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Förslag till examensarbeten inom ämnesområdet naturvård tas fram i samarbete med Linköpings Universitet.

Miljönämnden

Prioritet 2

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Arbetsformer för att kunna erbjuda enskilda markägare hjälp med röjning och andra skötselåtgärder i värdefulla naturområden utarbetas.

Miljönämnden, **Kommunstyrelsen (tekniska kontoret, arbetsmarknadsenheten)**

Prioritet 2

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Delta i planläggningsarbetet av bebyggelse i tätorter med syftet att bevara och utveckla grönområden. Särskild uppmärksamhet bör ägnas Svartån genom centrala Mjölby.

Miljönämnden

Prioritet 2

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget.

Medverka i arbetet med lokalt omhändertagande av dagvatten med syftet att vid utbyggnad anlägga dammar, bäckar m.m. som också är biologiskt rika och estetiskt tilltalande.

Miljönämnden

Prioritet 2

Kommentar: Prioritet 3 (förslag till åtgärder i framtiden) i det tidigare åtgärdsförslaget

Objektsdelen av naturvårdsprogrammet uppdateras med de nya kunskaper som kommit fram.

Miljönämnden

Prioritet 3